

HAMBA

Biiree Aadaa fi Turizimii Oromiyaa
Oromia Culture and Tourism Bureau

Hirmaattoota Inventarichaa

የኢንቬንተሪ ተሳታፊዎች

1. Takiluu Buusaa

1. ተክሉ ቡሳ

2. Saalih Maammaa

2. ሰሊህ ማማ

Gulaalaa

ኢድተር

1. Salamoon Seefuu

1. ሰለሞን ሴፉ

Dizaayinara

ዲዛይነር

Mootii Galataa

ሞቲ ገለታ

MANA SADDIIQAA

Baafata

ማዕጫ

Mata duree

Fuula

ርዕስ

ገጽ

Hirmaattoota Inventarichaa.....	
የኢንቬንተሪው ተሳታፊዎች.....	
Ergaa Hogganaa Biiroo	1
የቢሮ ኃላፊው መልዕክት	1
Ergaa I/A/Hogganaa Biiroo	3
የምክትል ቢሮ ሀላፊ መልዕክት	3
Seensa	5
መግቢያ	5
Haala waliigalaa Naannoo Oromiyaa	6
የኦሮሚያ ክልል አጠቃላይ መገለጫ.....	6
Godambaa Jimmaa keessaa Hambaalee socho'aa galmaa'an.....	7
ከጅማ ሙዝየም የተመዘገቡ ተንቀሳቃሽ ቅርሶች	7
Hambaalee Socho'aa Godambaa Wallaggaa.....	21
ተንቀሳቃሽ ቅርሶች ከወለጋ ሙዝየም	21
Hambaalee Socho'aa Godina Arsii muraasa....	39
ተንቀሳቃሽ ቅርሶች ከአርሲ ዞን.....	39
Hambaalee Socho'aa Godina Booranaa muraasa	45
ተንቀሳቃሽ ቅርሶች ከቦርና ዞን	45
Hambaalee Socho'aa Godina Baalee muraasa	50
ተንቀሳቃሽ ቅርሶች ከባሌ ዞን.....	50
Hambaalee Aadaa fi seenaa Qabatamaa.....	56
የሚዳሰሱ ባሕላዊ እና ታሪካዊ ቅርሶች.....	56

HAMBAALEE SOCHO'AAFI DHAABBATAA GODINAALEE

OROMIYAA MURAASA KEESSAA GALMAA'AN

**ከኦሮሚያ ጥቂት ዞኖች የተመዘገቡ ቋሚ እና ተንቀሳቃሽ ባህላዊ
ቅርሶች**

BIIROO AADAAFI TURIZIMII OROMIYAAN KAN QOPHAA'E

በኦሮሚያ ባሕል እና ቱሪዝም ቢሮ የተዘጋጀ

MAXXANSA 1FFAA

የመጀመሪያ ዕትም

FINFINNEE

አ ዲስ አበባ

HAGAYYA 2010

ነ ሐሴ 2010

Ergaa Hogganaa Biiroo

Dr. Garramawu Hulluuqaa

Hojiifi aangoo biiroo Aadaafi Tuurizimii Oromiyaatiif labsiidhaan kennameef keessaa tokko. hambaalee qabatamaafi qabatamaa hintaane naannicha keessatti argaman adda baasuun qorachuufi galmeessuun isaan gurguddoo dha.

Bu'uruma kanaan biirichi hambaalee qabatamaafi qabatamaa hintaane sadarkaa naannoo, godinaalee, magalootaafi aanaaleetti hojiiwwaan adda baasuu, qorachuufi galmeessuu raawwachaa tureera. Hojiiwwan qorannoofi galmeessa hambaalee haala maanuwaalii galmeessa hambaa hordofeen sadarkaa biirootti qindaa'aa jira.

Hambaalee aadaa uummata Oromoo adda baasuun galmeessanii qindeessuun bifa maxxansaan dhaqqabamaa gochuun uummanni akka beeku, eegumsafi kunuunsa hambaalee irratti akka hirmaatan gochuuf maxxansi akkanaa kun baayyee barbaachisaadha. Kana malees maxxansa kanarraa uummanni hubannoo argatee hambaalee isaa kununsuun dhalootaa gara dhalootaatti dabarsuuf hojjeta.

የቢሮ ኃላፊው መልዕክት

ዶ/ር ገረመወ. ሁሉቃ

ለኦሮሚያ ባህልና ቱሪዝም ቢሮ ከተሰጡት ስልጣንና ተግባራት መካከል በክልሉ ውስጥ የሚገኙ የሚዳሰሱና የማይዳሰሱ ባህላዊ ቅርሶችን መለየት፤

መመዝገብና ማጥናት ዋናዎቹ ናቸው፡፡

በዚሁ መሠረት ቢሮው የሚዳሰሱና የማይዳሰሱ ቅርሶችን በቢሮ፤ በዞን፤ በከተሞችና በወረዳ ደረጃ የመለየት፤ የመመዝገብና የማጥናት ስራዎች ሲያካሄድ ቆይተዋል፡፡እነዚህ በየደረጃው ሲካሄዱ የነበሩትን የቅርስ ምዝገባና ጥናት ሥራ ደረጃውን በጠበቀና የመመዝገቢያ ማኑዋሉን በተከተለ ሁኔታ በቢሮ ደረጃ የማደራጀትና የማጠናቀር ሥራ በመሠራት ላይ ይገኛል፡፡

ይህም የኦሮሞ ሕዝብ ባህላዊ ቅርሶች በመለየት በመመዝገብና ሰንዶ በህትመት በማወጣት ተደራሽ ማድረጉ የኦሮሞ ሕዝብ በቅርሶቹ ጥበቃና እንክብካቤ እንዲሳተፉ ምቹ ሁኔታዎችን ከመፍጠሩም በላይ የቅርሱ ባለቤት በሆነው ህዝብ ዘንድ ግንዛቤ የሚፈጥርና ቅርሶችን በመንከባከብ ከትውልድ ወደ ትውልድ ለማስተላለፍ ምቹ ሁኔታን የሚፈጥር ነው፡፡

Dabalataanis maxxansi kun ogeeyyiin qorannoofi kunuunsa hambaa sadarkaan jiran maxxansa kana irraa muuxannoo argachuun haala walfakkaataa ta'een qabeenya hambaalee aadaa naannoo isaanii jiru adda baasuun galmeessuun fayyadamtootaaf dhaqqabamaa gochuuf kan dandeessisuu dha.

Dhaloonni ammaas maxxansa kanarraa aadaan fi hambaaleen Oromoo maal akka ta'e hubannoo gahaa ni argata jennee amanna.

Dhumarrattis barruun kun hambaalee akka Oromiyaatti jiran hunda kan hammate waan hin taaneef gara fuula duraatti hambaalee naannoo keenya keessa jiran adeemsaan kan itti deemamu yoo ta'u kun yeroo jalqabaaf hambaalee naannoo keenyaa sadarkaa biirootti qindeessanii maxxansaaf qopheessuun ummata biraan gahuuf ogeeyyii irratti hirmaataniif galanni koo guddaa dha.

Dubbisa Gaarii

በተጨማሪም በየደረጃው ያሉ የቅርስ ጥናትና ልማት ባለሙያዎችም ከሕትመቱ ልምድ ቀስመዉ በተመሳሳይ መንገድ በየአካባቢያቸዉ የሚገኙ ባህላዊ የቅርስ ሀብቶችን በመለየት እንዲመዘግቡና ለተጠቃሚዉ ተደራሽ ለማድረግ ያስችላል።

የአሁኑ ትዉልድም ከዚህ ሕትመት በኋላም ባህልና ቅርስ ምንነት ላይ አስፈላጊዉን ግንዛቤ ያገኛል ብለን ይናምናለን።

በመጨረሻ ይህ ሕትመት በክልላችን የምገኙ ቅርሶችን ሁሉ ያከተተ ስላልሆነ ወደ ፊት የተቀሩት ቦታዎች በመድረስ የቅርሶችን ጥናትና ምዝገባ ስራ የምናከናዉን ስሆን ለመጀመሪያ ጊዜ በቢሮአችን የክልላችንን ቅርሶች በተደራጀ መልኩ በሕትመት ደረጃ በማዘጋጀት ተደራሽ እንዲሆኑ ጥረት ላደረጉ ባለሙያዎች ምስጋናዬ ትልቅ ነዉ።፤

መልካም ንባብ !

Obbo Adimaasuu Waaqgaarii

Ergaa I/A/Hogganaafi

Daarektera Misooma Sona

Aadaafi Afaanii

Gareen Qorannoofi Misooma

Hambaa Daarektoretii

Misooma Sona Aadaafi Afaanii

jalatti galmee hambaalee

socho'aa, dhaabbataafi kiliyyaa

geggeessuun bu'aa galmee bu'uura godhatee

qaamolee sadarkaan jiran waliin ta'uun

haala hambaaleen misoomuu danda'an kan

mijeessuu dha.

Gama kanaan Daarekterichi godinaaleefi

magaalota naannicha keessa jiran waliin

hojii galmeessa hambaalee qinda'aa ta'e

geggeessuuf ogeeyyii hambaalee

dhhaabbataa, socho'aafi kiliyyaa naannicha

keessa jiraniif haala galmeessafi faayidaa

hambaaleen gama hawaasummaa,

dinagdeefi siyaasaan qaban irratti leenjii

kennuun hubannoo uumaa jira. Naannichi

galmee hambaalee dhaabbataafi socho'aa

geggeessaa yoo jiraate illee hambaaleen

godinaalee baay'ee keessatti galmeeffaman

ulaagaa maanuwaalii ykn unka galmeessa

hambaa kan eeggatan miti.

አቶ አድማሱ ወቅጋሪ

የባህል እሴትና የቋንቋ ልማት

ዳይሬክቶሬት ዳይሬክተርና

ም/ቢሮ ኃላፊ መልዕክት

በባህል እሴትና የቋንቋ ልማት

ዳይሬክቶሬት የቅርስ ጥናትና

እንክብካቤ ቡድን የተንቀሳቃሽ፤

ቋሚና ኢንታንጅብል ቅርሶች

ምዝገባ በማከናወን የምዝገባ

ወጤቶቻቸውን መሰረት

በማድረግ በየደረጃው ካሉ አካላት ጋር

በመሆን ቅርሶች ለልማት የሚወሉበት

ሁኔታ የሚያመቻች ነው።፤

ከዚህ አኳያ ዳይሬክቶሬቱ በክልሉ ውስጥ

ከሚገኙ ዞኖች ጋር የተቀናጀ የምዝገባ ስራ

ለማከናወን ከምዝገባ በፊት የስልጠና መርሃ

ግብር በማዘጋጀት ለክልል የቋሚ፤

ተንቀሳቃሽና ኢንታንጅብል ባለሙያዎች ስለ

አመዘጋገብ ሂደቱ፤ ስለ ቅርሶች ማህበራዊ፤

ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ፋይዳ የማስገንዘብ

ስራ እየሰራ ይገኛል።፤ ክልሉ የቋሚና

ተንቀሳቃሽ ቅርሶች ምዝገባ በማከሄድ ላይ

ቢገኝም ብዙዎቹ በዞኖች የተመዘገቡ

ቅርሶች በቅርስ ኢንቤንቶሪ ማንዋል መሰረት

አይደለም።፤፤

Kanaaf, ogeeyyiin garee qorannoofi kunuunsa hambaa sadarkaa naannoo hambaalee aadaa socho'aafi dhaabbataa godinaalee Oromiyaa keessa jiran muraasa keessa jiran galmeessuun maxxansaaf qopheessanii jiru. Kaayyoon maxxansichaa hubannoo hambaaleen galmaa'anii kunuunfamanii eegamuun dhalootatti dabarsuu akkasumas ka'umsaa hambaalee galmeessuu ta'ee tajaajiluu akka danda'u gochuu dha.

Akka waliigalaatti dandeettiin raawwachisummaafi qindoomina ogeeyyii sekterichaa yeroo gara yerootti guddachaa deemuun godinaalee waliin kan jalqabame sirna galmeessa hambaalee cimsuun maxxansaaleefi odeeffannoo fooyya'aa argachuuf kan dandeessisuu ta'uu itti amanama.

Galatoomaa!

ስለዚህ የዳይሬክቶሬቱ ባለሙያዎች በተወሰኑ የኦሮሚያ ዞኖች በተለይ የተንቀሳቃሽ ቅርሶች ምዝገባ በማከሄድ ለመጀመሪያ ጊዜ ለሕትመት እንድበቃ አድርጓል።። የሕትመቱ አለማ ቅርሶች ተንከባክበውና ተጠብቀው ለትውልድ እንድተላለፉ ማድረግ ሲሆን በተጨማሪም ተትመው ለጥናትና ምርምር

እንደመነሻ ሀሳብ እንድያገለግል ለማስቻል ነው።።

በአጠቃላይ የቢሮው ባለሙያዎች አቅም ፣ ቅንጅትና ተናቦ የመስራት ባህል ከጊዜ ወደጊዜ እያደገ መምጣት፣ ከዞኖች ጋር የተጀመረው የምዝገባ ስርዓት ተጠነክሮ መቀጠል የተሻሉ ህትመቶችንና መረጃዎችን ይዞ ለመወጣት ያስችላል ብዬ እምናለሁ።።

አመሰግናለሁ!

Seensa

Barruun kun Daarektoreetii Misooma Sona Aadaafi Afaanii Biiroo Aadaafi Tuurizimii Oromiyaatti Gareen Qorannoofi Misooma Hambaa bu'aa hojii galmeessa hambaalee dhaabbataafi socho'aa Afaan Oromoofi Afaan Amaaraan yeroo jalqabaaf qopheessuun maxxansisuuf kan dhiyaate maxxansa jalqabaati.

Maxxansi jalqabaa kun Lixa Oromiyaa keessaa Magaalaa Jimmaafi Godina Wallagga Bahaa Magaalaa Naqamtee dabalatee, Kibba Bahaa keessaa Godina Baalee, Booranaafi Arsiitti kan argaman hambaalee socho'aafi hambaalee dhaabbataa irratti kan xiyyeeffate ta'ee moosajii galmeessa hambaa haaraa giddu galeessa godhachuun hojii galmeessaa raawwachuun ibsa hambaalee socho'aa kan ofkeessatti hammateedha.

Maxxansi kun akka biirootti gama inventarii hambaatiin isa jalqabaa yoo ta'u Waajjiraaleen Aadaafi Tuurizimii godinaaleefi magaalotaa muuxannoo argtanii hambaalee galmeessuu akka danda'aniif ga'ee olaanaa taphachuu danda'a. Itti dabalees, hojii kunuunsaafi misoomaa raawwachuuf gargaara jedhamee amanama. Akka waliigalaatti, maxxansi duraa kun haala hambaalee dhaabbataafi socho'aa galmeessuun itti qindeessan irratti xiyyeeffachuun waan qophaa'ef ogeeyyii qorannoofi hambaa godinaaleefi magalootaaf ka'umsa gaarii yoo ta'u gara fuula duraatti hambaalee socho'aafi dhaabbataa godinaalee Oromiyaa biroo maxxansa 2^{ffaa} irratti qabannee waan dhiyaannuuf abdiidhaan akka nu eegdan jenna.

መግቢያ

ይህ መጽሔት በኦሮሚያ ባህልና ቱሪዝም ቢሮ በባህል እሴትና የቋንቋ ልማት ደይሬክቶሬት ስር የቅርስ ጥናትና ልማት ቡድን በተንቀሳቃሽና ቋሚ ቅርሶች ላይ በሚሠረዝወ የኢንቨንቶሪ ስራ ወጤት በአፋን ኦሮሞና በአማርኛ ቋንቋ ለመጀመሪያ ጊዜ በማዘጋጀትና ለማሳተም የቀረበ የመጀመሪያ ህትመት ነው።

ይህ የመጀመሪያ የሆነ ህትመት በምዕራብ በኦሮሚያ ጂማ ከተማና ምስራቅ ወለጋ ዞን ነቀምቴ ከተማን ጨምሮ፡ በደቡብ ምስራቅ ኦሮሚያ ባሌ ዞን፣ ቦረና አርሲ ዞን ውስጥ የሚገኙ ተንቀሳቃሽና ቋሚ ቅርሶች ላይ ያተኮረና በቅርቡ አዲስ የተዘጋጀ የቅርስ ምዝገባ ማኑዋል ወይም ሶፍት ዌር መሠረት በማድረግ ምዝገባ በማከሄድ ጥቂት የተንቀሳቃሽና ቋሚ ቅርሶች መግለጫ አካቶ የተዘጋጀ ነው።

ይህ የህተመት ዝግጅት በቢሮው የተከናወነ የኢንቨንቶሪ ስራ ወጤት የመጀመሪያ ስሆን ሕትመቱ የተንቀሳቃሽና ቋሚ ቅርሶች አመዘጋገብና ስነዳ ላይ ለተቀሩት የኦሮሚያ ዞኖች ማለትም የባህልና ቱሪዝም ጽ/ቤቶች ልምድ በመቅሰም የቅረሶች ምዝገባ ለማከናወን እንዲችሉ ትልቅ ድርሻ ይኖረዋል። በተጨማሪም የቅርሶች አንክብካቤና የልማት ስራዎችን ለማከናወን የላቀ አስተዋጽኦ እንደሚያበረክት ይታመናል።

በአጠቃላይ ይህ የመጀመሪያ የህትመት ሥራ የተንቀሳቃሽና ቋሚ ባህላዊ ቅርሶች አመዘጋገብና ስነዳ ላይ ተመስርቶ የተዘጋጀ በመሆኑ በኦሮሚያ የሚገኙ ባህልና ቱሪዝም ጽ/ቤቶች ውስጥ በቅርስ ጥናትና ልማት ላይ ለምሳሌ ባለሙያዎች ጥሩ መነሻ የምሆን ስሆን ወደፊት በዚህ ህትመት ውስጥ ያልተካተቱት የሌሎች የኦሮሚያ ክፍሎች የተንቀሳቃሽና ቋሚ ቅርሶች በ2ኛ ሕትማችን ይዘን ስለምንቀርብ በተስፋ እንድትጠባበቁን እንሳስባለን።

Haala Waliigalaa Naannoo Oromiyaa

Naannoon Oromiyaa naannolee saglan biyyattii keessaa tokko kan taateefi bal'ina lafaafi baay'ina uummataan sadarkaa 1^{ffaa} qabatee kan argamtuudha.

Oromiyaan naannoo mootummaa Tigiraay irraan kan hafe naannolee hundaan daangeffamtu yoo ta'u biyyoota ollaa Suudaanif Keeniyaa.ni daangessiti.

Akkaataa lakkoofsa uummataa bara 1994 geggeeffameen bal'inni lafa Oromiyaa km 2 363,136 yemmuu ta'u kunis bal'ina lafaa biyyaatti keessaa %32 ta'a. Gama biraatiin ammoo baay'ina uummataa ilaalchisee akkaataa lakkoofsa uummataa bara 2007 geggeeffameen baay'ina uummataa 27,158,471 keessaa uummati baadiyaa 23,788,43 yemmuu ta'u uummati 3,370,040 ammoo magaalaa jiraatu.

Gama bulchiinsaan naannoon Oromiyaa godinaalee 20fi magaalota 19 of keessaa kan qabdu ta'ee Finfinneen magaalaa guddoo Oromiyaa ti. Teessuma lafaa ilaalchisee naannooleen sarara galaanaa irraa 500m hanga 4377m jidduutti kan argamtu dha.

Akka waliigalaatti naannoon Oromiyaa hambaalee gurguddoo Sona olaanaa qaban hambaalee gurguddoo kan akka Iddoola Hambaa Dirree Sheek Huseen, Holqa Soof-Umar, Iddoola Arkiyooloojiifi Paaliyoontooloojii Malkaa Qunxurree, Paarkii Biyyoolessa Gaarreen Baalee, Qabeenya uumamaa hawwata tuurizimii ta'an kan akka Fincaa'aa Soor, Paarkii Biyyoolessa Dhaatii Walal, Holqoota Uumamaafi Ardaalee jilaafi iddoolee seenaa hedduu qabduufi lafa misooma investimentiif filatamtuu taate uummanni ishee aadaa keessummaa simachuun beekamuudha.

የኦሮሚያ ክልል አጠቃላይ መግለጫ

የኦሮሚያ ክልል በሀገራችን ከምገኙ ዘጠኙ ክልሎች ውስጥ አንዱ የሆነችና በአገሪቱ በቆዳ ስፋትና ሕዝብ ብዛት በአንደኛ ደረጃ ላይ የሚትገኝ ናት።

ኦሮሚያ ከትግራይ ክልል በስተቀር ከሁሉም ክልሎች ጋር የምትዋሰን ስትሆን ከጎረቤት አገር ከሱዳንና ከኬንያ ጋር ትዋሰናሉ።

በ1994 በተደረገው የሕዝብና የቤቶች ቆጠራ መሰረት የክልሉ መሬት ቆዳ ስፋት 363,136 km² ሲሆን ከሃገሪቱ ቆዳ ስፋት 32% ይሆናል። በሌላ በኩል በ2007 በተደረገው የሕዝብና የቤቶች ቆጠራ የክልሉ የሕዝብ ብዛት 27,158,471 ውስጥ 23,788,43 ሕዝብ በገጠር የሚኖሩ ሲሆን 3,370,040 ደግሞ በከተማ ይኖራሉ።

በሌላ በኩል ኦሮሚያ 20 ዞኖችና 19 ከተሞች ያሉት ሲሆን ፊንፊኔ የክልሉ ዋና ከተማ ናት። የክልሉ መልክዓ ምድራዊ አቀማመጥን በተመለከተ ከባህር ወለል በላይ ከ1500 ሜትር እስከ 4377 ሜትር ከፍታ መካካል የሚገኝ የምትገኝ ስትሆን፤ የመሬት አቀማመጡ ሜዳማ ወጣ ገባ፤ ተራራማና ሸለቆ የበዛበት ነው።

በአጠቃላይ ኦሮሚያ ክልል ከፍተኛ እሴት የላቸው ቅርሶች ለምሳሌ ድሬ ሼክ ሁሴን መካነ ቅርስ፤ ሆልቀ ሶፍ ኡመር መካነ ቅርስ፤ አርክሎጂና የፕሊዮኒቶሎጂ መልካ ቁንጡሬ መካነ ቅርስ፤ የባሌ ተራራዎች ብሄራዊ ፓርክ፤ የዳቲ ወለል ብሄራዊ ፓርክ፤ የተፈጥሮ ዋሻዎች፤ ታሪካዊና በህላዊ ስፍራዎች ያላትና ለእንቤስትሜንት ልማት ምቹና ህዝቦቹዋም እንጂ ተቀባይ የተመረጠችና ሕዝቧም በእንግዳ ተቀባይ በህል ይተወቃል።

**Godambaa Jimmaa Keessaa Hambaalee
Socho'aa Galmaa'an Muraasa**

**ከጂማ ሙዚየም ወስጥ የተወሰኑ
የተመዘገቡ ተንቀሳቃሽ ቅረቦች**

**1. Maqaa Hambichaa:
Teesoo Mootii**

Lakk. Galmee/Koodii

Addaa: *ET-OR-JK-V-001*

Dheerina 1.14m

Bal'ina 40sm

Teessoon kun Mootiin yommu Dhadannoo gageessani fi Murtii kennan kan irra taa'anii dha. Tekinolojii yeroo sanaatiin tessoon kun mukaa fi gogaa irraa hojjatameefi taa'umsichi akka isaan hinquuqneef keessoo isaatti sibiilli diramee dadacha'ee akka Ispringiitti akka tajaajilutti hojjatame. Teessoon kun umurii dheeraa haaqabaatu malee ammallee tajaajila kennuu ni danda'a.

Hambaan biraa hambaa kanaan wal qabatee jiru Ulee Mootii kan jedhamu yemmuu ta'u Mootiin A/Jifaar yeroo murtiii kennan kan qabatanii taa'ani dha.

Madaalliin fuuldura taa'umsa mootiitti argamu murtiin kennamu haqa irratti kan hundaa'e ta'u kan ibsu yoo ta'u gogaafi mukarraa kan hojjatameedha.

Kunis kan hojjatame mukarraa yoo ta'u Cancalli fuuldura teessoo murtiitti argamu immoo murtiin mootii dhaan kennamu dhiifamas adabbiis kan of keessaa qabu ta'u kan mul'isuu dha.

1. የቅረቡ ስም: የፍርድ መስጫ ወንበር

የመ/ ቁጥር *ET-OR-JK-V-001*

የፍርድ መስጫ ወንበሩ የተሰረዘ በንጉሥ አባ ጂፋር በ19ኛው መቶ ክ.ዘመን ስሆን ንጉሱ ፍርድ ስሰጡ የሚቀመጡበት ነው። ወንበሩ ከእንጨትና ቆዳ የተሰራ ስሆን የ 1.14 ሴ.ሜትር ቁመትና 40ሴ.ሜትር ስፋት አለው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው እድሜ፣ የአሰራር ጥበብ፣ እውቀቱና ለአሁኑ ስልጣኔ መነሻ መሆኑ ነው።

ከዚህ ቅርስ ጋር ተያይዞ ያለው ቅርስ በአማርኛ በትር ይባላል። ይህም በዘመኑ ንጉሥ አባ ጂፋር ፍርድ ስሰጡ የሚይዙት ሆኖ የተሰራ ነው።

በዙፋኑ ፊትለፊት የሚገኝ ሚዛኑ ትክክለኛ ፍርድ የሚሰጥበት የሚያሳይ ስሆን የተሰራው ከእንጨትና ቆዳ ነው።

በንጉሱ ዙፋን ፊት ያለው ቅርስ ለንሰለት ተብሎ የሚጠራ ሲሆን ከብረት የተሰራ ሆኖ በንጉሱ የሚሰጠው ፍርድ ቅጣትም ሆነ እቅርታ ያለው መሆኑን የሚያሳይ ነው።

2. Maqaa hambichaa;

Bidiruu Dhiqannaa

Lakk. Galmee/Koodii
Addaa

ET-OR-JK-V-002

Hojjaa 56sm

Dheerina 1.50m

Bal'ina 2.5m

Hambaan kun bidiruu dhiqannaa jedhama. Kan hojjetames jaarraa 19ffaa keessaa mukarraa yemmuu ta'u Mootiin A/Jifaar yeroo ijoollumma isaanii dhaqna isaanii itti dhiqataa akka turan himama.. Walumaa galatti haalli hojii ogummaa isaa hambicha hawwataa taasisa, qaroomina jabana sanaafi jajjabinni/umriin hambichi qabu hawwataa isa taasisa.

2. የቅረሱ ስም: ቢድሩ ዲቀና/የገላ መታጠቢያ

የመ/ ቁጥር *ET-OR-JK-V-002*

ይህ ቅረስ ቢድሩ ዲቀና/የገላ መታጠቢያ የተሰራውም በኩጉሱ በአባ ጅፋር በ19ኛው መቶ ክ.ዘመን ሲሆን የተሰራውም ከእንጨት ሲሆን

የ56 ሴ.ሜ ቁመት፣ 1.50 ሜ ርዝመትና 2.5ሜ ስፋት ያለው ሲሆን ንጉስ አባ ጅፋር በወጣትነት ዘመናቸው ለገላ መታጠቢያነት ይጠቀሙበት ነበር። በአጠቃላይ የቅርሱ የአሰራር ጥበብ፣ በወቅቱ የነበረውን ስልጣኔ የሚያሳይና የቅርሱ ጥንካሬ ቅርሱን ተደናቂ ያደርገዋል።

3. Maqaa hambichaa; *Teessoo*

Qur'aanaa Lakk. Galmee/Koodii *Addaa*

ET-OR-JK-V-003

Dheerina, 80sm

Bal'ina ,66sm

Hambaan kun teessoo qur'aanaa jedhama. Kan hojjatames mukarraa yoo ta'u bara mootummaa isaaniiitti Mootiin A/Jifaar Qur'aanaafi kitaabolee amantaa Islaamaa irratti dubbisuuf itti tajaajilamaa turan. Yeroo ammaa kanas hambaan kanaan walfakkaatu iddoolee amantaa Islaamaa garaa garaatti tajaajila wal fakkaatu kennaa jira.

3. የቅረሱ ስም: የቁርዓን ማንበቢያ

የመ/ ቁጥር/ኮድ *ET-OR-JK-V-003*

ይህ ቅረስ ቅዱስ ቁርዓንና የእስልምና መጽሐፍቶችን

ለማንበብ ንጉስ አባ ጅፋር በ19^ኛው

ክ.ዘመን ሲጠቀሙበት የነበሩ

ሲሆን የተሰራውም ከእንጨትና

የ0.80ሴ.ሜ ቁመትና 0.66 ሴ.ሜ

ስፋት ያለው ቅርስ ነው። በአሁኑ ወቅትም

ተመሳሳይ ቅርሶች በተለያዩ የእስልምና

ቦታዎች ተመሳሳይ አገልግሎት በመስጠት

ላይ ይገኛል።

4. Maqaa hambichaa:

Gabatee miila dhiqannaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-004

Hojjaa; 47sm

Bal'ina 2sm

Diyaameetirii, 1.59m

Hambaan kun Gabatee miila itti dhiqatan yoo ta'u jaarraa 19ffaa keessa muka waddeessa irraa haala dinqisiisaa ta'een kan hojatame yoo ta'u miila sadiifi gara gubbaa irratti geengoofi keessa isaatii iddoo miila irra kaayatanii dhiqatan ture. Kunis jaarraa 19ffaa keessa mootiin Abbaan Jifaar miila itti dhiqachuuf akka itti tajaajilamaa turan himama.

5. Maqaa Hambichaa:

Maaddii Nyaataa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-006

Hojjaa 50m

Bal'ina 1.60 m

Furdina 3cm

Diyaameetirii 4.98m

Maaddiin nyaataa kun muka tokko irraa ogeessota mukaatin soqamee kan hojjatame yemmu ta'u hojjaan meetira 0.50, ballinni meetira 4.98 fi diyaameetiriin isaa meetira 1.60 dha. Ogummaan hojiifi guddinni isaa hambicha kan adda godhu yemmuu ta'u si'a tokkicha namoota 10 hanga 15tti tajaajila kennuu danda'a.

4. የቅርሱ ስም: የእግር መታጠቢያ ገበታ

የመ/ ቁጥር ET-OR-JK-V-004

ይህ ቅርስ የእግር መታጠቢያ ገበታ ይባላል የተሰራውም ከዋንዛ እንጨት ሲሆን 47ሴ.ሜ ቁመት፣ የ2ሴ.ሜ ስፋትና

የ1.59ሜ ድያሜትር አለው። የተሰራውም በ19ኛው መቶ ክ.ዘመን ሲሆን የአሰራር ጥበቡ ለዘመኑ ስልጣኔ ፈር ቀዳጅ መሆኑን መገመት አያዳግትም።

5.የቅርሱ ስም: የምግብ ገበታ/ማድ

የመ/ ቁጥር/ኮድ ET-OR-JK-V-006

ይህ የምግብ ገበታ የተሰራው በአባ ጅፋር ዘመነ መንግስት ነው ።ቅርሱም የተሰራው ከአንድ ወጥ የዋንዛ እንጨት በክብ ቅርጽ ሲሆን የ0.50

ሴ.ሜ ቁመት፣ የ1.60 ሜ ስፋትና የ4.98 ሜትር ዲያሜትር አለው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ትልቅነቱ ሲሆን በአንድ ጊዜ ከ10 እስከ 15 ሰዎች ይመገቡበታል።

6. Maqaa Hambichaa:

Teessoo kabajaa

Lakk.Galmee/Koodii
Addaa

ET-OR-JK-V-007

Hojjaa 2.50 m

Bal'ina 1.80 m

Furdina 45cm

Hambaan kun teessoo kabajaa mootii Abbaa Jifaar yoo ta'u, hambichi jaarraa 19ffaa keessa mukaafi sibiilarraa kan hojjatameefi huccuu callee qabuun kan faayame yemmuu ta'u bara sanatti teessoo mootii ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisifachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Jimmaatti tajaajila daawwannaaf oolaa jira.

7. Maqaa Hambichaa:

Jaaloo Uffataa

Lakk.Galmee/Koodii Addaa

ET-OR-JK-V-008

Hojjaa 1.30m

Bal'ina 3.15m

Furdina 4cm

Hambaan kun Jaaloo jedhama. Hambichi haala nama dinqisisuu fi aja'ibsiisuun muka waddeessa irraa ogeessaan soqamee kan hojjatame yoo ta'u jaarraa 19ffaa keessa uffanni mootii A/Jifaar urgooftuu aadaa waliin keessa kaa'amaa ture. Hambicha adda kan godhu urgooftuun uffata mootiif tajaajilaa ture hanga har'aatti jaaloo keessaa urgaa'uun daawwatootni akka dinqisifatan taasiseera.

6. የቅርሱ ስም: የንጉሥ አባ ጅፋር ዙፋን

የመ/ ቁጥር/ኮድ ET-OR-JK-V-007

የንጉሥ አባ ጅፋር ዙፋን በ19ኛው ክ.ዘመን ከዋንዛ እንጨትና ብረት እንደዚሁም ጨሌ ካለው ጨርቅ በማጌጥ ነው የተሰራው። ዙፋኑ የ 2.50 ሜ ቁመት የ1.80 ሴ.ሜ ስፋትና 45ሴ.ሜትር ወፍረት አለው። ንጉሱ ዙፋኑ ላይ በመቀመጥ እንግዶቹን ሲቀበሉ እንደ ነበረና በአሁኑ ወቅት ቅረሱ በጅማ ሙዚያም ውስጥ የሚገኝና በቱሪስቶች በመጎበኘት ላይ ይገኛል።

7.የቅርሱ ስም: ጃኖ ኡፈታ/የልብስ ማጠኛ ጋን

የመ/ ቁጥር ET-OR-JK-V-008

ለመጀመሪያ ጊዜ የልብስ ማጠኛ ጋን የተሰራው በ19ኛው ክ.ዘመን በአባ ጅፋር 2ኛ ሲሆን ጋኑ ከዋንዛ እንጨት የተሰራ ሲሆን የ1.30ሜ ቁመትና 3.15ሜ ስፋት አለው። ቅርሱ በክብ ቅርጽ የተሰራ ሆኖ የ 3.15 ሜትር ድያሜትር አለው። ጋኑን ተዳናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን የንጉሱ ልብስ በባህላዊ ሽቶ ማለትም የጥርኝ ዝባድ በመጠቀም ጥሩ ጠረን እንዲኖረው በጋኑ ውስጥ ይታጠናል።

8. Maqaa hambichaa

Maaddii nyaataa dacha'aa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa
ET-OR-JK-V-009

Dheerina 1.66m

Bal'ina 89sm

Furdina 2sm

Hambaan kun maaddii nyaataa dacha'aa jedhama kan hojjatames muka waddeessa jedhamu irraa yoo ta'u Mootiin Abbaa Jifaar yeroo karaa fagoo adeeman nyaata irratti nyaachuuf itti fayyadamaa turaniifi akka salphaatti walitti dachaasanii qabatanii imaluufis mijataadha. Walumaagalatti hambicha hawwataa kan isa taasisu haala hojii ogummaa isaati yeroo ammaa godambaa Jimmaa keessatti tajaajila daawwannaaf oolaa jira.

9. Maqaa Hambichaa;

Saanduqa dhaabbii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0010

Hojjaa 2.10m

Bal'ina 1.30m

Hambaan kun jaarraa 19ffaa keessa mukaafi sibiila irraa kan hojjetame yemmuu ta'u hojjaan meetira 2.10 kan qabuufi bal'ina meetira 1.30 kan qabuudha. Saanduqni kun kan uffanni mootii A/Jifaar keessa kaa'amu dha. Hambaa kana ajaa'ibsisaa kan taasisu dheerina Mootii A/Jifaar giddu-galeessa godhachuun kan hojjatame ta'ee fiixee isaa irrattis daawwitii mootiin fuula isaanii ittiin ilaallatan akka qabaatu ta'ee kan hojjatameedha.

8. የቅርሱ ስም: የምግብ መዓድ/ገበታ

የመ/ ቁጥር ከድ ET-OR-JK-V-009

ይህ ታጣፊ የማዕድ ገበታ የተሰራው በአባ ጅፋር ዘመነ መንግስት ነው። እቃው የተሰራው ከአንድ ወጥ የዋንዛ እንጨት ሲሆን የ 1.66 ሴ.ሜ ቁመት አለው። ማዕዱ በአረት ማህዘን ቅርጽ የተሰራ ሲሆን የ89 ሴ. ሜ ስፋትና 2 ሴ.ሜትር ወፍረት አለው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን ታጣፊ በመሆኑ መንገድ ሲጓዙ በአገልግል የያዙትን ምግብ ይበሉበታል።

9. የቅርሱ ስም: ቁም ሣጥን

የመ/ ቁጥር ET-OR-JK-V-0010

ይህ የቁም ሣጥን በ19ኛው መቶ ክ. ዘመን በአባ ጅፋር 2ኛ የተሰራ ሲሆን ከእንጨትና ብረት የተሰራ ሲሆን

የ2.10ሜ ቁመትና የ1.30ሜ

ስፋት አለው። ቅርሱ በቀለም ያጌጠ ሲሆን ንጉሱ ለልብስ ማስቀመጫነት ይገለገሉበት ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና በንጉሱ ቁመት ልክ የተሰራ መሆኑና ነጉሱ ፊታቸውን የሚያዩበት መስተዋት የተገጠመለት መሆኑ ነው።

10. Maqaa hambichaa: *Gilgilee*

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0011

Hojjaa 18 sm

Bal'ina 75 sm

Diyaameetirii 2sm

Furdina 2sm

Hambaan kun Gilgilee jedhama. mukaa fi gogaa irraa kan hojatame yemmuu ta'u mootiin Abbaan Jifaar karaa yammuu deeman galaan kan itti qabachuun karaa dheeraa imaluuf kan tajaajilu ture. Kunis altokkotti buddeena 100fi Ittoo hoolaa 2 qophaa'e iddoo tokkotti itti qabachuun karaa fagoo fuudhatame akka deemamaa ture maanguddooni ni dubbatu.

11. Maqaa Hambichaa:

Sufaala (Kan Haadha Warraa Abbaa Jifaar)

Lak. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0012

Dheerina 1.40m

Bal'ina 1m

Hambaan kun Sufaala jedhamee kan waamamu yemmuu ta'u uffata kabajaa haadha warraa mootii Abbaa Jifaar ture. Hambichi tilmaamaan jaarraa 19^{ffaa} keessa mootummaa biyya Misiraan kan hojjatameefi haadha warraa mootii Abbaa Jifaariif kan kennameedha. Hambaan kun yeroo ammaa haala gaarirra kan jiruufi miidhagina ogummaa qabuun daawwttootaan daawwatamaa jira.

11.የቅርሱ ስም: *ሐባ*

መ/ ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0012

ይህ ቅርስ ካባ የባላል የተሰራውም በአንጻራዊ በ19^{ኛው} መቶ ክ.ዘመን

10.የቅርሱ ስም: *አገልግል/ የምግብ ማስቀመጫ*

የመ/ ቁጥር ኮድ ET-OR-JK-V-0011

ይህ ቅርስ አገልግል ይባላል፤ የተሰራውም ከእንጨትና ከቆዳ ሲሆን የ18ሴ.ሜ ቁመት የ75 ሴ.ሜ ስፋት፤ 2.30ሜ ድያሜትርና የ2 ሴ.ሜ ወፍረት አለው። የአሰራር ጥበቡና ትልቅነቱ ቅርሱን ልዩ ያደርገዋል። አገልግሎ 100 እንጀራና የሁለት በግ ወጥ መያዝ እንደሚችል የተገኘው መረጃ ያሳያል።በዘመኑ ንጉስ አባ ጅፋር ለስራ ሩቅ ሀገር ሲሄዱ አገልግሎ ለምግብ ማስቀመጫነት ይገለግሉበት እንደ ነበረ ታሪክ ይናገራል።፤

በግብጽ መንግስት ተሰርቶ ለንጉስ አባ ጅፋር ባለቤት የተበረከተ ቅርስ ነው። ቅርሱ የ1.40ሜ ቁመትና የ1 ሜትር ስፋት አለው። ካባውን የንጉሱ ባለቤት በበዓል ወቅትና እንግዳን ሲቀበሉ የሚለበስ የክብር ልብስ ነው።

12. Maqaa Hambichaa:

Sufaala (Kan Dhiiraa)

Lakk. Galmee Addaa ET-OR-JK-V-0013

Hojjaa 60cm

Hambaan kun sufaala kan jedhamu yemmuu ta'u uffata kabajaa mootii Abbaa Jifaar ture. Kan hojjatames jaarraa 19^{ffaa} keessa yoo ta'u yeroo ayyaanaafi keessummaan kabajaa dhufan mootiin kan uffatan ture. Uffanni kabajaa kun biyya Misraatti kan hojjatameefi mootii Abbaa Jifaariif kan kennameedha. Hambaan kun yeroo ammaa haala gaarirra kan jiruufi miidhagina ogummaa qabuun daawwttootaan daawwatamaa jira.

13. Maqaa hambichaa: *Kuula*

Funaansaa

Lak. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0014

Dheerina 1.30m

Bal'ina 51sm

Hambaan kun uffata aadaa kuula irraa jaarraa 19^{ffaa} keessa mootii Abbaa Jifaariin kan hojjatame yoo ta'u haati warraa mootii Abbaa Jifaar yeroo ayyaanaafi keessummaan kabajaa dhufan uffachaa kan turanidha. Yeroo ammaas uffanni kun uffata aadaa dubartoota Jimmaatiin uffatamaa jiruu dha. Walumaagalatti hambaan kun yeroo ammaa haala gaarirra kan jiruufi miidhagina ogummaa qabuun daawwttootaan daawwatamaa jira.

12.የቅርሱ ስም: ሱፋለ (የወንዶች የክብረ ልብስ)

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0013

ቅርሱ ካለ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የአባ ጅፋር የክብር ልብስ ነው። ካለው በአንጻራዊ በ19^{ኛው} መቶ ክ.ዘመን በግብጽ መንግስት ተሰርቶ ለንጉስ አባ ጅፋር የተበረከተ ሲሆን የ0.60ሜ ቁመት አለው። ንጉሱ በብዓል ወቅትና እንግዳን ሲቀበሉ ይለብሳሉ።

13.የቅርሱ ስም: ኩላ ፋናንሳ/ የጥለት ልብስ

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0014

ይህ ቅርስ የጥለት ልብስ ይባላል። የተሰራውም በ19^{ኛው} መቶ ክ.ዘመን በንጉስ አባ ጅፋር ሲሆን የ1.30 ሜትር ቁመትና 51ሴ.ሜ ስፋት አለው። የንጉሱ ባለቤት ልብሱን በብዓል ወቅትና እንግዳን ሲቀበሉ ሲለብሱ የነበሩ ሲሆን በአሁኑ ዘመን ደግሞ የጅማ የሴቶች የባህል ልብስ ሆኖ እያገለገለ ይገኛል።

14. Maqaa hambichaa;

Qannafaa (Uffata Aadaa Kan Dhiiraa)

Lak. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0015

Dheerina 1.13m

Bal'ina 61cm

Hambaan kun qannafaa jedhama. Hambichi Jaarraa 19^{ffaa} keessa mootii Abbaa Jifaariin kan hojjatamee dha. Hambichi kan hojjatames huccuu adii kuula magariisa qabuun yoo ta'u yeroo ayyaanaafi keessummaan kabajaa dhufan uffatamaa kan turee dha. Yeroo ammaas uffanni kun uffata aadaa Jimmaa kan dhiiraa ta'ee uffatamaa jira.

14. የቅርሱ ስም: ቀነፋ/ የወንዶች በህላዊ

ልብስ/

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0015

ይህ ቅርስ ተነፋናፊ ይባላል፤ የተሰራውም በ19^{ኛው} መቶ ክ.ዘመን በንጉስ አባ ጅፋር የተሰራ ነው። ልብሱ የ1.13 ሜትር ቁመትና 61ሴ.ሜ ስፋት አለው። ልብሱ በንጉስ አባ ጅፋር መለበስ የተጀመረ ሲሆን በአሁኑ ዘመንም የጅማ የወንዶች የባህልዊ ልብስ ሆኖ እያገለገለ ይገኛል።

15. Maqaa hambichaa;

Sufaala (Kaabbaa)

Lak. Galmee/Koodii Addaa

ET-OR-JK-V-0016

Hojjaa 1.40 m

Bal'ina 4.5m

15. የቅርሱ ስም: ሱፋለ/ካባ

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0016

Uffanni kun uffata mootii abbaa jifaariin bara aangoo isaanii bara 1875 keessa kan hojjachiisan yoo ta'u yeroo aangoo irra turan diina isaanii yeroo waraanuuf bobba'an uffata kana uffachuun duulaa turan. Kan hojjatames kirrii halluuwwan garaa garaa, gogaafi faayaalee garaa garaatiin hodhuun kan miidhagsaniidha. Hambaan kun faaya irraa hojjatameefi ogummaan akkasuma umriin isaa hawwataa isa taasisa. Yeroo ammaa kana hambaan kun god-hambaa magaala jimmaatti kan argamuufi daawwatamaa kan jiruudha.

ይህ ቅርስ ሱፋለ/ካባ ይባላል። የተሰራው በአባ ጅፋር ዘመነ መንግስት በ1875 ወ.ስጥ ሲሆን የተሰራው ከጨርቅና ቆዳ ሆኖ ከልዩ ልዩ ነገሮች ያጌጠ ነው። ቅርሱ የ1.40 ሜ ቁመትና 4.5 ሜትር ስፋት ሲኖረው ንጉሱ በወ.ጊያ ጊዜ የሚለብሰው ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብና እድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በጅማ ሙዝየም ውስጥ እየተጎበኘ ይገኛል።

16. Maqaa hambichaa: *Marcuu*

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0018

Hojjaa 46cm

Bal'ina 3cm

Furdina 2cm

Hambaan kun eeboo jedhama. Hambichi bara 1875 keessa sibiila irraa kan hojjetame yemmuu ta'uu bara sanatti adamoof tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha akka dinqisifatamu kan godhu yeoo ta'u yeroo ammaa godambaa Jimmaatti daawwannaaf oolaa jira.

16. የቅርሱ ስም: መርጨ/ባላ ዘርፍ ጦር

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0018

ይህ ባላ ዘርፍ ጦር በግምት በ1875 ዓ.ም ወስጥ በንጉስ አባ ጅፋር ዘመን የተሰራ ሲሆን የ46 ሴ.ሜ ርዝመት፣ የ3 ሴ.ሜ ስፋትና 2ሴ.ሜ ወፍረት አለው። ጦሩ ከብረት

የተሰራና ለአደን የሚያገለግል ሲሆን ባለዘርፍ መሆኑ ቅርሱን ልዩ ያደርገዋል።

17. Maqaa hambichaa; *Goonoo Labsii*

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0019

Hojjaa 2.14m

Bal'ina 2.4m

Hambaan kun goonoo labsii jedhama. Hambichi kan hojjatame gogaafi muka irraa yoo ta'u bara 1875 keessa mootii abbaa jifaariin labsii/ergaa hordoftoota isaaniif dabarsuuf kan itti tajaajilamaa turaniidha. Haata'u malee, naannoo oromiyaa garaa garaa keessatti hambaan kun maqaafi tajaajila kanaan adda ta'e kennaa kan turan jiraachuun isaanii ni amanama. Haalli ogummaa hojiifi umriin isaa hambicha hawwataa taasisa.

17. የቅርሱ ስም: ጎኖ ለብሲ/ነጋሪት

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0019

ይህ ቅርስ ነጋሪት ተብሎ ይጠራል።

የተሰራው በንጉስ አባ ጅፋር ዘመን መንግስት በ1875 ወስጥ ሲሆን የተሰራው ከጨርቅና ቆዳ ነው። ቅርሱ የ2.14 ሜትር ቁመትና 2.4 ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ ንጉስ አባ ጅፋር አዋጅ ወይም መልህክት ለተከታዮቻቸው ለማስተላለፍ ይጠቀሙበት የነበረ ነው። ቅርሱን ተደናቂ

የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና እድሜው ሲሆን በአሁኑ በጅማ ሙዝየም ወስጥ እየተጎበኘ ይገኛል።

18. Maqaa hambichaa: *Jaaloo*

Lak. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0020

Hojjaa 77cm

Bal'ina 78cm

Hambaan kun ***Jaaloo***
jedhama. Kan
hojjatames jaarraa 19^{ffaa}
keessa muka

waddeessaa irraa ta'ee boca geengoo qaba.
Hambichi booka itti naquuf kan tajaajilaa
ture yemmu ta'u yeroo ammaa godambaa
Jimmaatti daawwannaaf oolaa jira.

19. Maqaa hambichaa:

Gaafa Loonii

Lak. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0021

Hojjaa 55cm

Bal'ina 14cm

Hambaan kun meeshaa dhugaatii
dhangala'aa kan akka dammaafi aananii
itti dhugan yoo ta'u keessumaayyuu
yeroo karaa dheeraa deeman itti naqatanii
imalu. Kan hojjatames gaafa loonii gogaan
faayameen yoo ta'u yeroo ammaa kana
hambichi haala gaariirra kan jiruufi
miidhagina ogummaa qabuun
daawwttootaan daawwatamaa jira.

18. የቅርሱ ስም: ጃሎ/ የብርዝ ማዘጋጃ ጋን

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0020

ይህ ቅርስ ጃሎ ይባላል። የተሰራው በ19^{ኛው} ክ.ዘመን በንጉስ አባ ጅፋር 2^ኛ ነው። የተሰራውም ከዋንዛ እንጨት ሲሆን የ77 ሴ.ሜ ቁመትና 78 ሴ.ሜ ስፋት አለው። ቅርሱ በክብ ቅርጽ የተሰራና ጌጥ ያለው ሆኖ ድያሜትሩ 3.6ሜትር ነው። አገልግሎቱን በተመለከተ ብርዝ የሚያዘጋጁበት ጋን ሲሆን ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ህድሜው ሲሆን በዘመኑ ለብርዝ ማዘጋጃነት ሲያገለግል ነበር።

19. የቅርሱ ስም: ገፈ ሎኒ/ የክብት ቀንድ

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0021

ይህ ቅርስ በአፋን ኦሮሞ ገፈ ሎኒ ይባላል። ይህ ቅርስ የ55ሴ.ሜ ቁመትና የ14 ሴ.ሜ ስፋት አለው። የተሰራውም ከክብት ቀንድ ሲሆን በዘመኑ ንጉስ አባ ጅፋር መንገድ ሲጓዙ ለማርና ወተት መጠጫነት ያገለግል ነበር። በአሁኑ ጊዜ ቅርሱ በጥሩ ሁኔታ ላይ የሚገኝና በጅማ ሙዝየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

20. Maqaa hambichaa:

Ro'oo Aannanii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0024

Hojjaa 17cm

Bal'ina 8cm

Diyaameetirii 40cm

Hambaan kun *Ro'oo Aannanii* jedhama. Kan hojjetames qabee irraa yemmuu ta'uu aannan itti raasuuf tajaajilaa ture. Hambaan kun yeroo ammaa haala gaarirra kan jiruufi miidhagina ogummaa qabuun daawwttootaan daawwatamaa jira.

21. Maqaa hambichaa, Soofaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0025

Hojjaa 1.40m

Furdina 79sm

Bal'ina 1.30m

Hambaan kun *Soofaa* jedhama. Hambichi jaarraa 19^{ffaa} keessa muka, sibiilaafi huccuu irraa kan hojjetame dha. Hambichi bara mootii A/Jifaar 2^{ffaa} keessa irra taa'umsaaf kan tajaajilaa ture yemmu ta'u haalli ogummaa hojiisaa dinqisiisaa isa taasisa. Yeroo ammaa hambichi godambaa Jimmaatti daawwannaa oolaa jira.

20. የቅርሱ ስም: ረክ አነኒ/ ወተት መናጫ

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0024

ይህ ቅርስ በአከባቢው ቋንቋ ረክ አነኒ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ የወተት መናጫነት የሚያገለግልና ከቅል የተሰራ ሲሆን

የ17ሴ.ሜ ቁመት፣ የ8 ሴ.ሜ ስፋትና የ0.40 ሴ.ሜ ዲያሜትር አለው። በአሁኑ ጊዜ ቅርሱ በጥሩ ሁኔታ ላይ የሚገኝና በጅማ ሙዝየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

21. የቅርሱ ስም: ሶፋ

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0025

ይህ ቅርስ በ19^{ኛው} መቶ ክ.ዘመን በንጉሥ አባ ጅፋር 2ኛ ከእንጨት፣

ብረትና ጨርቅ የተሰራ ሲሆን የ1.40 ሜ ቁመት፣ 1.30ሜ ስፋትና የ79 ሴ. ሜትር ወፍረት አለው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በጅማ የሚሰራው የእንጨት ወጤቶች መነሻ ሊሆን የሚችል ቅርስ ነው።

22. Maqaa hambichaa: *Ximboo*

Lakk. Galmee/Koodii Addaa *ET-OR-JK-V-0028*

Hojjaa 80sm

Bal'ina 23sm

Diyaameetirii 14cm

Hambaan kun *Ximboo* jedhama meeshaa muuziqaa aadaa yoo ta'u kan hojjatame gogaa, mukaafi faachoo fardaa irraa yoo ta'u bara 1875 keessa bara mootiin abbaa jifaar aangoo irra turan sirba aadaa ittiin taphatamaa ture. Haata'u malee, naannoo oromiyaa garaagaraa keessatti hambaan kun tajaajila kanaan wal fakkaatu kan kennaa turan akka jiran ni beekama. Bifti hambaa kanaas daalachaa yoo ta'u ogummmaafi umuriin hambichi qabu hawwataa isa taasisa.

23. Maqaa hambichaa: *Seeyfii*

Lak. Galmee/Koodii Addaa *ET-OR-JK-V-0030*

Hojjaa 89 sm

Bal'ina 4.5m

Hambaan kun *Seeyfii* jedhama. Kan irraa hojjatame sibiila yoo ta'u kan hojjatames bara 1875 keessa mootii abbaa jifaariin yeroo waraanaa/duulli waraanaa taasifamu diina ittiin ofirraa waraanuuf kan tajaajilaa tureedha. Haalli bocaafi ogummaan ittiin hojjatame hawwataa kan isa taasisu yoo ta'u yeroo ammaa hambaan kun godambaa Jimmaa keessatti kan argamuufi turistootaan daawwatamaa jira.

22.የቅርሱ ስም: ጥምቦ/መስንቆ

መ/ቁጥር/ኮድ: *ET-OR-JK-V-0028*

ይህ ቅርስ በአካባቢው ስም ጥምቦ ይባላል። በአማራኛ ቋንቋ መስንቆ ተብሎ ይጠራል። ይህ ቅርስ በ1875ዎቹ ወስጥ ከእንጨት፣ ቆዳና ከፈረስ

ጭራ የተሰራ ሲሆን የ80 ሴ.ሜ ቁመት፣ የ23 ሴ.ሜ ስፋት፣ 14 ሴ.ሜና ዲያሜትር አለው። ቅርሱ ንጉስ አባ ጅፋር ስልጣን ላይ በነበሩበት ወቅት ለባህላዊ ዘፈን ጨዋታ ያገለግል ነበር፤ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና እድሜው ሲሆን በአሁኑ ወቅትም በጅማ ሙዝየም ወስጥ በመጎበኘት ላይ ይገኛል።

23. የቅርሱ ስም: ሴይፍ

መ/ቁጥር/ኮድ: *ET-OR-JK-V-0030*

ይህ ቅርስ በአካባቢው ቋንቋ ሴይፍ ይባላል። የተሰራው በንጉስ በአባ ጅፋር ዘመነ

መንግስት በ1875ዎቹ ወስጥ ከብረት ሆኖ የ89 ሴ.ሜ ርዝመትና 4.5 ሜትር ስፋት አለው። በዘመኑ ንጉሱ ለወጊያ ሲጠቀሙበት የነበረ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በጅማ ሙዝየም ወስጥ እየተጎበኘ ይገኛል።

24. Maqaa hambichaa: *Koddaa Bishaanii*

Lak. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0031

Hojjaa 13sm

Bal'ina 1.20m

Hambaan kun ***Koddaa bishaanii*** jedhama. bara 18875 mukaa fi gogaa irraa kan hojatame yemmuu ta'u mootiin Abbaan Jifaar karaa yammu deeman bishaan itti qabatanii adeemaa turan. Kunis imala karaa dheeraa taasifamu keessatti bishaan akka hin hoo'ineef kan gargaaru ta'uun isaa hambicha dinqisiisaa isa taasisa.

24. የቅርሱ ስም: ኮዳ ቢሻኒ/ የወሃ ኮዳ

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0031

ይህ ቅርስ በ1875ዎቹ ወስጥ የተሰራ ሲሆን የ13 ሴ.ሜ ቁመት፣ የ36 ሴ.ሜትር ድያሜትርና የ1.20 ሴ.ሜ

ስፋት አለው። ንጉስ አባ ጅፋር ስልጣን ላይ በነበሩ ጊዜ መንገድ ሲሄዱ ወሃ በኮዳ ይዘው ሲሄዱ እንደ ነበረና ቅርሱን ልዩ የሚያደርገው ለብዙ ጊዜ ወሃን ማቀዝቀዝ መቻሉ ነው።

25. Maqaa hambichaa: *Katooraa Dhadhaa*

Lak. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0033

Hojjaa; 23sm

Bal'ina; 18sm

Hambaan kun Katooraa dhadhaa jedhama. Hambichi jaarraa 19^{ffaa} keessa mukaafi gogaa irraa kan hojjetame yemmuu ta'u hojjaan isaa meetira 0.23 fi 18sm bal'ina qaba. Hambichi dhadhaa keessa ka'uuf tajaajilaa kan tureefi yeroo ammaa godambaa Jimmaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

25. የቅርሱ ስም: ካቶራ ደደ/ ቅቤ መያዣ

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0033

ይህ ቅርስ በ19^{ኛው} መቶ ክ.ዘመን የተሰራ ሲሆን የ23 ሴ.ሜ ቁመት፣

የ1.12ሜ ድያሜትርና የ18 ሴ.ሜ ስፋት አለው። ቅርሱ የተሰራው ከእንጨትና ቆዳ ሲሆን የአሰራር ጥበቡ ቅርሱን ተደናቂ ያደርገዋል።

26. Maqaa hambichaa: Boraatii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0043

Hojjaa 18sm

Bal'ina 20sm

Hambaan kun boraatii jedhama. Hambichi jaarraa 19^{ffaa} keessa mukarraa kan hojjetame yemmuu ta'uu bara sanatti yeroo rafan akka boraatii ammayyaa kanatti boraatiif itti fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisifachisu yeoo ta'u yeroo ammaa godambaa Jimmaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

27. Maqaa hambichaa: Chaappaa

Lak.Galmee/Koodii Addaa ET-OR-JK-V-0044

Hojjaa 3sm

Bal'ina 2sm

Hambaan kun chaappaa jedhama. Bara 1875 keessa nahaasa irraa kan hojjetame yemmuu ta'uu bara sanatti mootiin A/Jifaar barreeffamoota gara garaa ittiin chaappessuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaafi qaroomina yeroo sanaa kan agarsiisu ta'uun isaa hambicha dinqisiisaa kan isa taasisu yoo ta'u yeroo ammaa godambaa Jimmaatti daawwannaaf oolaa jira.

26. የቅርሱ ስም: ቦራቲ

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0043

ይህ ቅርስ ቦራቲ/የባህላዊ ትራስ በ19^{ኛው} መቶ ክ.ዘመን በንጉስ አባ ጅፋር 2^ኛ

የተሰራ ሲሆን የ18 ሴ.ሜ ቁመትና 20ሴ.ሜ ስፋት አለው። ቅርሱ ከእንጨት የተሰራ ሲሆን የአሰራር ጥበቡ ተደናቂ ያደርገዋል።

27. የቅርሱ ስም: ቻፓ/ማህተም

መ/ቁጥር/ኮድ: ET-OR-JK-V-0044

ይህ ቅርስ በንጉስ አባ ጅፋር በ1875 ዓ.ም ከነሐስ የተሰራ

ማህተም ሲሆን የ3 ሴ.ሜ ቁመትና 2ሴ.ሜ ስፋት አለው። በዘመኑ ንጉሱ ለማረጋገጫነት ሲጠቀሙበት የነበረ ሲሆን ቅርሱ ለዘመኑ ስልጣኔ ፈር ቀዳጅ ነው።

Hambaalee Socho'aa Godambaa

Wallaaggaa Muraasa

1. Bidiruu Dhiqannaa Qaamaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-001

Hojjaa 55cm

Hambaan kun bidiruu dhiqannaa qaamaa jedhama. Kan irraa hojjatame muka waddeessa jedhamu irraa yoo ta'u jaarraa 18ffaa keessa mootii Kumsaa Morodaan kan hojjetamee dha. Bara sanatti mootiin qaama dhiqannaaf kan itti fayyadamaa kan ture yemmuu ta'uu yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira. Ogummaafi umuriin hambichi qabu hawwataa isa taasisa.

2. Barcuma

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-002

Hojjaa 36cm

Bal'ina 50cm

Hambaan kun barcuma yemmuu jedhamu jaarraa 18ffaa keessa mootii Kumsaa Morodaan kan hojjetamee dha. Kan irraa hojjatame muka waddeessa jedhamu irraa yoo ta'u mootiin irra taa'uumsaaf fayyadamaa kan turanii dha. Umurii hambichi qabuufi haalli hojii isaa hambicha hawwataa taasisa. Yeroo ammaa hambichi godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

1.የቅርሱ ስም: የገላ መታጠቢያ

ይህ የገላ መታጠቢያ በ18ኛው ክ.ዘመን በንጉሥ ኩምሳ ሞሮዳ ከዋንዛ እንጨት የተሰራ ሲሆን የ55 ሴ.ሜትር አለዉ።።

በዘመኑ ንጉሱ ለገላ መታጠቢያነት ሲጠቀሙበት የነበረ ሲሆን ህድሜውና የአሰራር ጥበቡ ቅርሱን ተደናቂ ያደርገዋል።። በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

2.የቅርሱ ስም: ወንበር

ይህ ወንበር በ18ኛው ክ.ዘመን በንጉሥ ኩምሳ ሞሮዳ የተሰራ ነዉ።። ቅርሱ የተሰራው ከዋንዛ እንጨት የተሰራ ሲሆን የ36 ሴ.ሜትር ቁመትና የ50 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረዉ ለመቀመጫነት ንጉሱ ይገለገልበት ነበር።።

የአሰራር ጥበቡና ህድሜዉ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርግ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

3. Bidiruu Bukoo

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-003

Hojjaa 58cm

Bal'ina 64 cm

Dheerina 1.61m

furdina 2 cm

Hambaan kun bidiruu bukoo jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa muka waddeessa jedhamu irraa mismaara malee mootii Morodaa Bakareen kan hojjetamee dha. Bara sanatti bidiruun kun bukoo itti bukeessuuf akkasumas farsoo itti naquuf tajaajilaa kan tureedha. Hambicha ajaa'ibsisaa kan taasisu umuriifi haala ogummaa hojii isaa yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

3.የቅርስ ስም: ገበታ

ይህ ቅርስ የልጥ ገበታ ይባላል ፤ ፤ ቅርሱ ያለ ምንም ሚስማር ከዋንዛ እንጨት በንጉስ ሞሮዳ በከሬ በ18ኛው ክ.ዘመን የተሰራ ሲሆን ለልጥ ማብክያና ለጠላ

መጠመቂያ ያገለግል ነበር፤ ገበታው የ58 ሴ.ሜትር ቁመት፤ 64 ሴ.ሜትር ስፋት፤ 1.61 ሜትር ርዝመትና 2 ሴ.ሜትር ውፍረት ይኖረዋል፤ የአሰራር ጥበብና ህድሜው ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርግ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል፤

4. Gabatee Nyaataa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-004

Hojjaa 34cm

Bal'ina 46cm

Hambaan kun gabatee nyaataa jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa muka waddeessa jedhamu irraa nama dhuunfaan kan hojjetamee dha. Hambicha uummanni Oromoo naannoo Wallaggaa hanga jaarraa 20ffaatti nyaata irratti nyaachaa turan. Hambicha ajaa'ibsisaa kan taasisu umuriifi haala ogummaa hojii isaa yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

4.የቅርስ ስም: የማህድ ገበታ

ይህ ቅርስ የማህድ ገበታ የሚባል ሲሆን የተሰራው በ18ኛው ክ.ዘመን ከዋንዛ እንጨት ነው፤ ቅርሱ

የ34 ሴ.ሜትር ቁመትና 46 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ በአካባቢ ይኖሩ የነበሩት ሕዝቦች ለምግብ መብያነት ይጠቀሙበት ነበር፤ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብና ህድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል፤

5. Harkee Miillaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-005

Hojjaa 16cm

Bal'ina 38cm

Hambaan kun harkee miillaa kan jedhamu yemmuu ta'u jaarraa 18ffaa keessa muka irraa nama dhuunfaan kan hojjetamee dha. Hambichi hawaasa naannichaa miilla itti dhiqannaaf tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

6. Calaltuu Bunaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-006

Hojjaa 10cm

Furdina 2cm

Hambaan kun calaltuu bunaa jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa muka irraa kan hojjetame yemmuu ta'u hawaasichi buna itti calaluuf fayyadamaa turan. Hambicha ajaa'ibsisaa kan taasisu haala ogummaa hojii isaa yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

5.የቅርስ ስም: የእግር መታጠቢያ ገበታ

ይህ ቅርስ የእግር መታጠቢያ ገበታ የሚባል ሲሆን የተሰራው በ18ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት ነው።። ቅርሱ የ16

ሴ.ሜትር ቁመትና 38 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ ለእግር መታጠቢያነት ያገለግል ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ነው።።

6.የቅርስ ስም: የቡና ማጥለያ

ይህ ቅርስ የቡና ማጥለያ የሚባል ሲሆን የተሰራው በ18ኛው ክ.ዘመን

ከእንጨት ነው።። ቅርሱ የ10 ሴ.ሜትር ቁመትና 2 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው ለቡና መጥልያነት ያገለግል ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ነው።።

7. Moqorqoraa Mukaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-007

Hojjaa 32cm

Diyaametira 70cm

Hambaan kun moqorqoraa mukaa jedhama. Hambaan kun jaarraa 18ffaa keessa muka irraa kan hojjetamee dha. Hambicha hawaasi naannichaa bishaan ittiin buusuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

8. Cororsaa Dhadhaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-008

Hojjaa 22cm

Bal'ina 8cm

Hambaan kun cororsaa dhadhaa jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa suphee irraa nama dhuunfaan kan hojjetamee dha. Hambichi hawaasa naannichaa dhadhaa cumbootti naquuf fayyadamaa kan turan yemmuu ta'u haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa taasisa. Yeroo ammaa hambichi godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

7.የቅርሱ ስም: ማንቆርቆርያ

ይህ ቅርስ ማንቆርቆርያ ይባላል። ቅርሱ በ18ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራ ሲሆን የ32

ሴ.ሜትር ቁመትና 70 ሴ.ሜትር ስፋት ይኖረዋል። ቅርሱ በዘመኑ ለወ.ሃ መቅጃ ስያገለግል የነበረ ሲሆን የአሰራር ጥበቡ ቅርሱን ተደናቂ ያደርጋል። በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ነው።

8.የቅርሱ ስም: ማሰሮ

ይህ ቅርስ ማሰሮ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ከሸክላ የተሰራ ነው። ቅርሱ የ22 ሴ.ሜትር

ቁመትና 8 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ የተጣራ ቅቤን በጨምቦ ለማድረግ ያገለግል ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።

9. Distii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-009

Hojjaa 25cm

Bal'ina 26cm

Hambaan kun distii kan jedhamu yemmuu ta'u jaarraa 18ffaa keessa suphee irraa kan hojjetamee dha. Bara sanatti hawaasichi si'a tokkotti ittoo gosa afur itti tolchuuf fayyadamaa turan. Kana irraa kan ka'e haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa taasisa. Yeroo ammaa hambichi godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

10. Gaanii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-010

Hojjaa 95cm Diyaametira 1.75m

Bal'ina 25cm

Hambaan kun gaanii jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa suphee irraa kan hojjetame yemmuu ta'u hawaasi naannoo Wallaggaa hambicha farsoo ykn daadhii itti naquuf fayyadamaa turan. Umuriifi ogummaan hojii isaa hambicha hawwataa taasisa. Yeroo ammaa hambichi godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

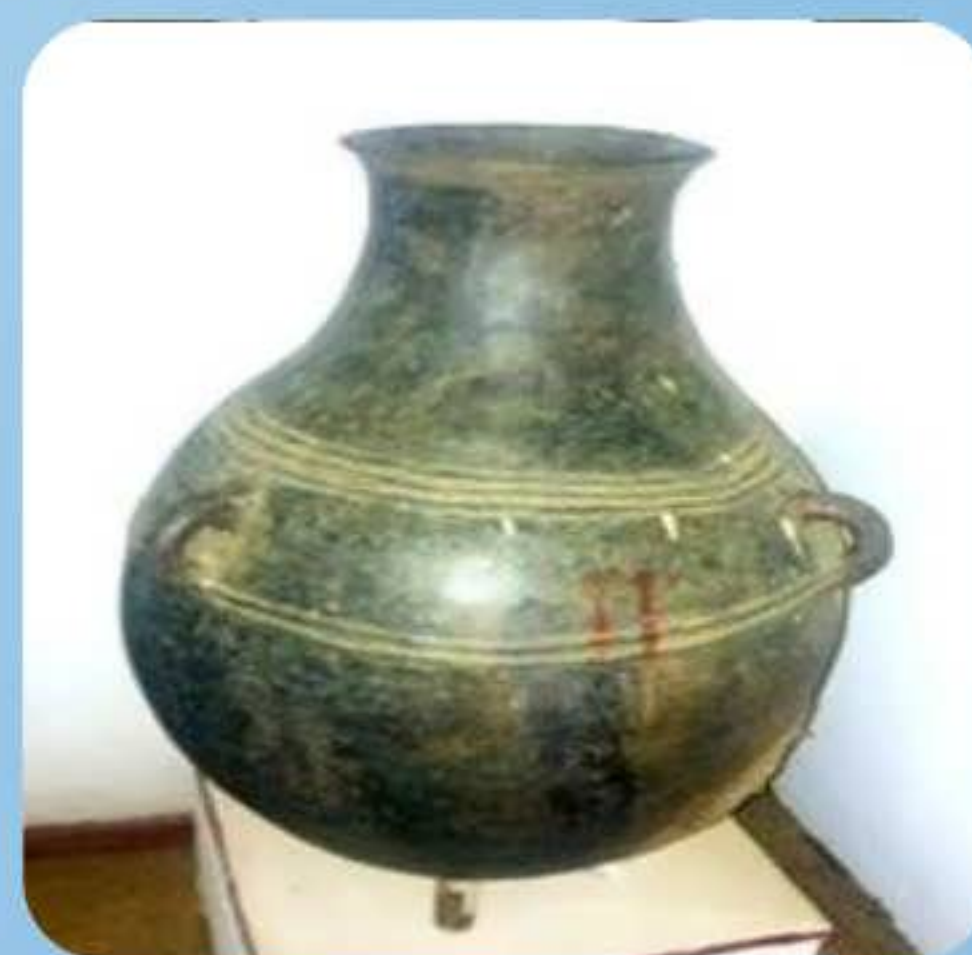
9.የቅርሱ ስም: ድስት

ይህ ቅርስ ድስት ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ከሸክላ የተሰራ ነው። ቅርሱ የ25 ሴ.ሜትር ቁመትና 26 ሴ.ሜትር

ስፋት ሲኖረው በዘመኑ ለወጥ መስሪያ ያገለግል ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአንድ ጊዜ ለአረት የተለያዩ ወጥ መስርያ ሲያገለግል ነበር። በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ነው።

10.የቅርሱ ስም: ጋን

ይህ ቅርስ ጋን ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ከሸክላ የተሰራ ነው። ቅርሱ የ95 ሴ.ሜትር ቁመት፣ 25 ሴ.ሜትር ስፋትና 1.75 ሜትር

ድያሜትር ሲኖረው በዘመኑ ለጠጅና ጠላ መጥመቂያ ያገለግል ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ይያተገበኝ ይገኛል።

11. Okkotee Bishaanii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-011

Hojjaa 44cm

Bal'ina 12cm

Hambaan kun okkotee bishaanii jedhama. Jaarraa 19ffaa keessa suphee irraa kan hojjetame yemmuu ta'u hawaasi naannoo Wallaggaa hambicha lagaa bishaan itti warabuuf itti fayyadamaa turan. Umuriifi haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

12. Afarsaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-012

Hojjaa 65cm

Bal'ina 48cm

Hambaan kun afarsaa kan jedhamu yemmuu ta'u jaarraa 18ffaa keessa gogaa booyyee irraa kan hojjetamee dha. Hambichi buca rog-arfee kan qabu ta'ee bifti isaa gurraacha. Hawaasi naannichaa yeroo midhaan calleessan abaqiifi midhaan adda baasuuf hambicha fayyadamaa turan. Yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

11.የቅርሱ ስም: ማሰሮ

ቅርሱ ማሰሮ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ከሸክላ የተሰራ ነው።። ቅርሱ የ44 ሴ.ሜትር ቁመትና

12 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ ሴቶች ከወንዝ ውሃ ይቀዱበት ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።።

12.የቅርሱ ስም: መንሹ

ቅርሱ መንሹ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ከአሳማ ቆዳ

የተሰራ ነው።። ቅርሱ የ65 ሴ.ሜትር ቁመትና 48 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው እህል በሚወቀበት ጊዜ ገለባውን ከእህል ለመለየት ያገለግል ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው

ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

13.Ciilgee

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-013

Hojjaa 92cm

Bal'ina 53cm

Hambaan kun ciilgee jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa gogaa re'ee irraa kan hojjetame yemmuu ta'u bifti isaa daallacha. Hawaasi naannoo Wallaggaa hambicha midhaan gabaatti ittiin geessuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yeroo ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

14.Itillee

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-014

Dheerina 1.79m

Bal'ina 1.40m

Hambaan kun itillee jedhama. Itilleen kun jaarraa 18ffaa keessa gogaa loonii duuguun kan hojjetame yemmuu ta'u bifti isaas daallacha. Hambichi irra ciisuuf hawaasa naannichaa kan tajaajilaa turee dha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

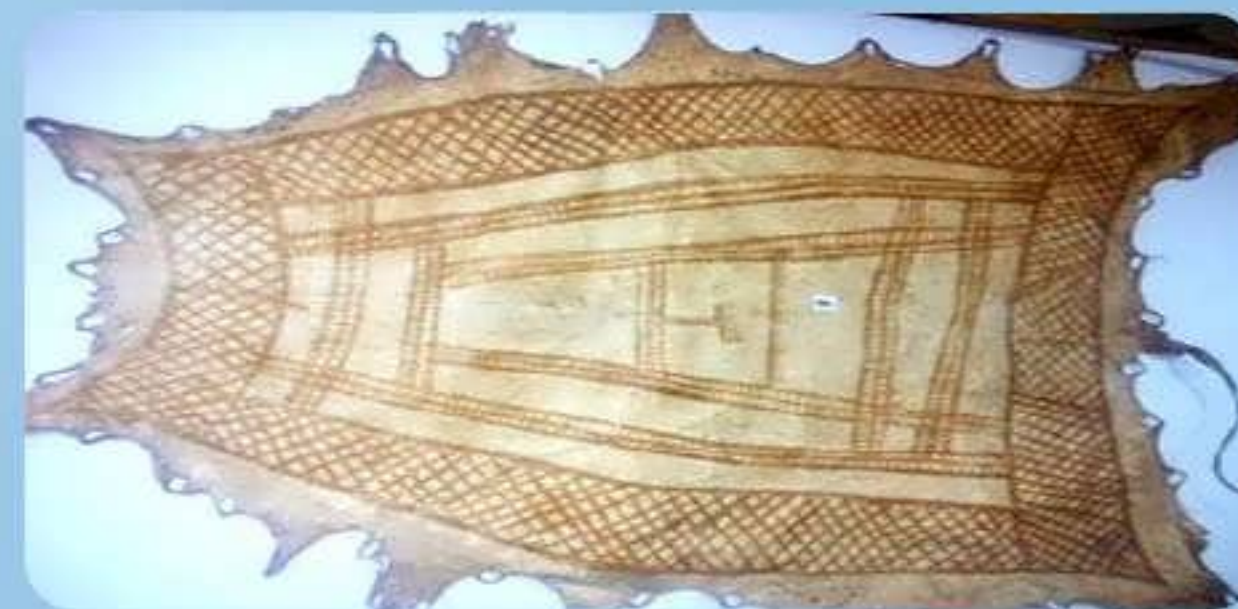
13.የቅርሱ ስም: አቁማዳ

ቅርሱ አቁማዳ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ከፍተኛ ቆዳ የተሰራ ነው። ቅርሱ የ92 ሴ.ሜትር ቁመትና 53 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ የነበሩት ሰዎች እህልን ወደ ገበያ ለመውሰድ

ይጠቀሙበት ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።

14.የቅርሱ ስም: ቁርበት

ቅርሱ ቁርበት ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ውስጥ

ከተፋቀ የከብት ቆዳ የተሰራ ነው። ቅርሱ የ1.79 ሜትር ርዝመትና 1.40 ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ የነበሩት ሰዎች ለመኝታ ይጠቀሙበት ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።

15.Kalloo

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-015

Dheerina 1.10m

Bal'ina 62cm

Hambaan kun kalloo kan jedhamu yemmuu ta'u jaarraa 18ffaa keessa gogaa irraa kan hojjetamee dha. Hambichi mucaa ittiin baachuuf dubara Oromoo naannichaa kan tajaajilaa turee dha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

16.Ciicoo

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-018

Hojjaa 22cm

Bal'ina 33cm

Hambaan kun ciicoo kan jedhamu yemmuu ta'u jaarraa 18ffaa keessa migirarraa kan hojjetamee dha. Hambichi aannan loonii itti elmuuf uummata naannichaa kan tajaajilaa turee dha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

15.የቅርሱ ስም: አንቀልባ

ቅርሱ አንቀልባ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ወ.ስጥ ከቆዳ የተሰራ ነው።፤ ቅርሱ የ1.10 ሜትር ርዝመትና 62 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ የነበሩት

ሴቶች ሕጻናትን ለመሸከም ይጠቀሙበት ነበር።፤ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ወ.ስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።፤

16.የቅርሱ ስም: የወተት ማለቢያ

ቅርሱ የወተት ማለቢያ ይባላል።፤ ቅርሱ በ18ኛው ክ.ዘመን ከአላላ የተሰራ ሲሆን የ22 ሴ.ሜትር ቁመትና33 ሴ.ሜትር ስፋት አለው።፤ በዘመኑ ማህበረሰቡ ወተት ለማለብ እየተጠቀሙበት ነበር።፤ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ወ.ስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።፤

17. Masoobii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-019

Hojjaa 68cm

Bal'ina 45cm

Hambaan kun masoobii jedhama. Kan inni hojjetame jaarraa 18ffaa keessa migirarraa yemmuu ta'u nyaata ykn buddeena itti baachuuf kan tajaajilaa turee dha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

18 .Ro'oo

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-020

Hojjaa 30cm

Bal'ina 26cm

Hambaan kun ro'oo jedhama. Kan inni hojjetame jaarraa 18ffaa keessa migirarraa yemmuu ta'u qabannaan isaa muka. Hawaasi naannoo Wallaggaa aannan ittiin raasuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

17.የቅርሱ ስም: መሶብ

ቅርሱ መሶብ
ተብሎ የሚጠራ ሲሆን
የተሰራውም
በ18ኛው

ክ.ዘመን ከአላላ

ነው።። ቅርሱ የ68 ሴ.ሜትር ቁመትና 45 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ ለእንጀራ ማስቀመጫነት ያገለግል ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

18.የቅርሱ ስም: የወተት መናጫ

ቅርሱ የወተት መናጫ
ተብሎ የሚጠራ ሲሆን
የተሰራውም በ18ኛው
ክ.ዘመን ከአላላ ነው።።
ቅርሱ የ30 ሴ.ሜትር
ቁመትና 26 ሴ.ሜትር
ስፋት ሲኖረው በዘመኑ

ለወተት መናጫነት ያገለግል ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

19. Teessoo hirkoo

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-022

Hojjaa 1.2m

Bal'ina 52cm

Hambaan kun teessoo hirkoo jedhama. Teessummi hirkoo kun jaarraa 19ffaa keessa mukarraa mismaara malee kan hojjetamee dha. Hawaasi naannoo Wallaggaa irra taa'umsaaf hambicha fayyadamaa turan. Hambaan kun muka irraa bocamuun waan hojjetameef ogummaan hojii isaa hawwataa taasisa. Hambichi yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

20. Warbee

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-023

Hojjaa 42cm

Bal'ina 12cm

Hambaan kun warbee kan jedhamu yemmuu ta'u jaarraa 20ffaa keessa mukarraa kan hojjetamee dha. Bara sanatti uummati naannoo Wallaggaa hambicha ittoo ittiin buddusuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii hambichaa kan nama ajaa'ibsisufi cirfaa ammayyaafis bu'uura kan ta'ee dha. Hambichi yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

19. የቅርስ ስም: መገደፊያ ወንበር

ይህ ቅርስ መገደፊያ ወንበር ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የተሰራው በ19ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ነው። ቅርሱ የተሰራው ከእንጨት ሲሆን አንድም ሚስማር ሳይጠቀሙበት

ነው። ቅርሱ የ1.2 ሜትር ቁመትና 52 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ ህዝቡ ለመቀመጫነት ይገለገሉበት ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።

20. የቅርስ ስም: ጭልፋ

ይህ ቅርስ ጭልፋ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የተሰራው በ20ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ከእንጨት

ነው። ቅርሱ የ42 ሴ.ሜትር ቁመትና 12 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ ህዝቡ ወጥ ለመጭለፍ ይጠቀሙበት ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።

21. Mooyyee

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-024

Hojjaa 67cm

Bal'ina 40cm

Hambaan kun mooyyee jedhama. Kan hojjetame jaarraa 20ffaa keessa mukarraa yemmuu ta'u hawaasi naannichaa midhaan itti tumuuf hambichaati fayyadamaa turan. Muka irraa soqamee waan hojjetameef, ogummaan hojii isaa hambicha hawwataa taasisa. Hambichi yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

22. Harkee dhiqata harkaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-025

Hojjaa 13cm

Bal'ina 34cm

Hambaan kun harkee dhiqata harkaa kan jedhamu yemmuu ta'u jaarraa 20ffaa keessa mukarraa kan hojjetamee dha. Hawaasi naannoo Wallaggaa hambicha harka itti dhiqachuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii hambichaa kan nama ajaa'ibsisufi meeshaa ammayyaafis bu'uura kan ta'ee dha Yeroo ammaa hambichi godambaa Wallaggaa keessatti daawwatamaa jira.

21.የቅርሱ ስም: መወቀጫ

ይህ ቅርስ መወቀጫ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የተሰራው በ20ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ከእንጨት ነው።። ቅርሱ የ67

ሴ.ሜትር ቁመትና 40 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ ህዝቡ እህል ለመወቀጥ ይጠቀሙበት ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

22.የቅርሱ ስም: የእጅ መታጠቢያ

ይህ ቅርስ የእጅ መታጠቢያ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የተሰራው በ20ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ከእንጨት

ነው።። ቅርሱ የ13 ሴ.ሜትር ቁመትና 34 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው በዘመኑ ህዝቡ ለእጅ መታጠቢያነት ይገለገሉበት ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

23. Mashaqa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-026

Hojjaa 35cm

Diyaametira 72cm

Hambaan kun mashaqa jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa qabee irraa kan hojjetame yemmuu ta'u hawaasi naannichaa bishaan lagaa itti warabachuuf fayyadamaa turan. Hambichi uumamaan kan faayame waan ta'eef hawwataa isa taasisa. Yeroo ammaa hambichi godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

24. Qabee buna qalaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-027

Hojjaa 25cm

Diyaametira 36cm

Hambaan kun qabee buna qalaa jedhama. Kan inni hojjetame jaarraa 20ffaa keessa qabeerraa yemmuu ta'u elellaanifi migiraan kan faayamee dha. Hambichi buna qalaa itti naquuf hawaasa tajaailaa ture. Halli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa taasisa. Yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwatamaa jira.

23.የቅርስ ስም: ቅል

ይህ ቅርስ ቅል ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የተሰራው በ18ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ከቅል ነው።። ቅርሱ የ35 ሴ.ሜትር ቁመትና 72

ሴ.ሜትር ዲያሜትር ሲኖረው በዘመኑ ህዝቡ ለወሃ መጠጫነት ይገለገሉበት ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ተፈጥሮዊ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

24.የቅርስ ስም: ቅል

ይህ ቅርስ ቅል ተብሎ ይጠራል።። ቅርሱ የተሰራው በ20 ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ከቅል ሲሆን በዛጎልና አላላ ያጌጤ ነው።። ቅርሱ የ25 ሴ.ሜትር ቁመትና

36 ሴ.ሜትር ዲያሜትር ሲኖረው በዘመኑ ህዝቡ ለቡኅ ቀላ ማስቀመጫነት ይገለገሉበት ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

25. Baattuu dhugaatiifi murata foonii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-028

Hojjaa 1.28m

Hambaan kun baattuu dhugaatiifi murata foonii jedhama. Jaarraa 19ffaa keessa hambichi sibiilarraa Fitawuraarii Galataa Kabaan kan hojjetamee dha. Bara sanatti hambaan kun baattuu dhugaatiifi murata fooniif tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

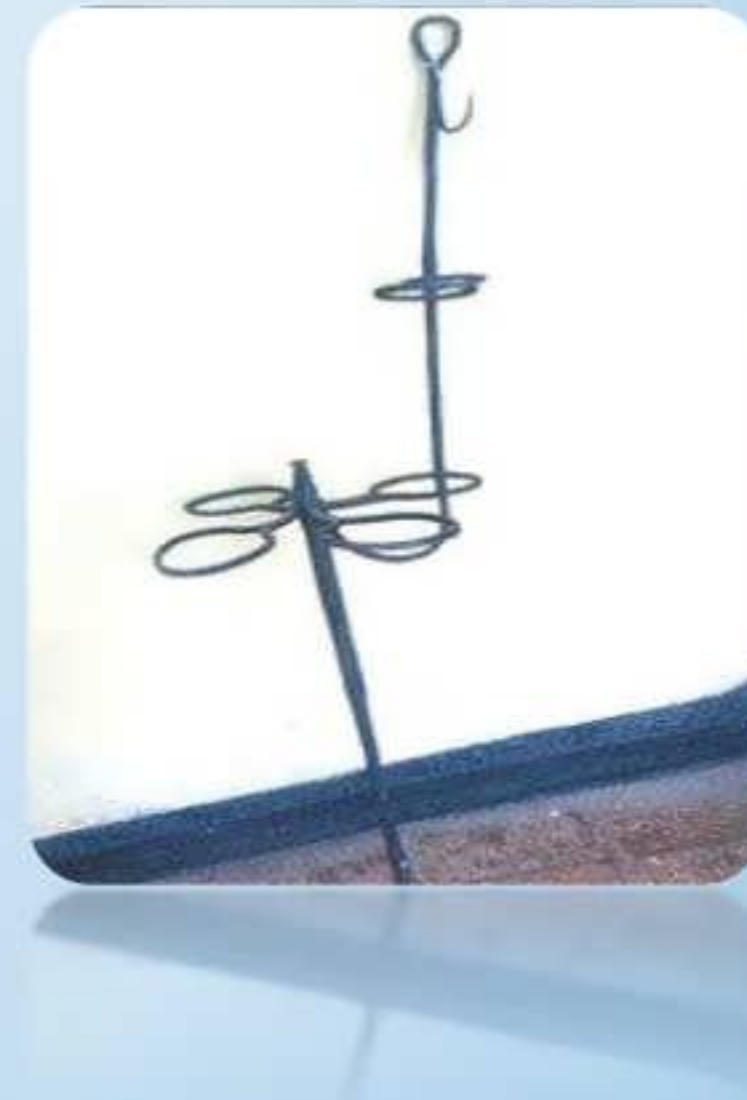
26. Qabduu sibiilaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-029

Hojjaa 43cm

Hambaan kun qabduu sibiilaa jedhama. Kan hojjetame jaarraa 18ffaa keessa sibiilarraa yemmuu ta'u sibiila gubaa ittiin qabuuf tajaajilaa kan turee dha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa taasisa. Yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

25.የቅርሱ ስም: የመጠጥና የስጋ መሸከሚያ

ይህ ቅርስ የመጠጥና የስጋ መሸከሚያ ተብሎ ይጠራል።። ቅርሱ በ19 ኛው ክ.ዘመን በፊታውራሪ ገለታ ከባ እንደ ተሰራ ይነገራል።።

ቅርሱ የ1.28 ሜትር ቁመት ሲኖረው በዘመኑ ቅርሱ ለመጠጥና ስጋ መሸከሚያነት ያገለግል ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

26.የቅርሱ ስም: የብረት መያዣ

ይህ ቅርስ የብረት መያዣ ተብሎ ይጠራል።። ቅርሱ የተሰራው በ18 ኛው ክ.ዘመን ከብረት ሲሆን የ43 ሴ.ሜትር ቁመት አለው።። ቅርሱ በዘመኑ የጋለ ብረት ማያዣነት ያገለግል ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው

የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

27. Eeboo bakara

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-030

Hojjaa 1.95m

Bal'ina 6cm

Hambaan kun eeboo bakara jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa qarri hambichaa sibiilarraa qabannoon isaa ammoo mukarraa kan hojjetamee dha. Hambichi adamoof hawaasa naannoo tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwatamaa jira.

28. Qabduu

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-031

Hojjaa 0.9cm

Hambaan kun qabduu jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa sibiilarraa kan hojjetame yemmuu ta'u bara sanatti hawaasi naannichaa qoraattii ittiin baafachuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa taasisa. Yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

27.የቅርስ ስም: ጦር

ይህ ቅርስ ጦር ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የተሰራው በ18 ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ነው።። ቅርሱ የተሰራው ጫፉ ከብረትና መያዣው እንጨት ሲሆን የ 1.95 ሴ.ሜትር ቁመትና 6ሴ.ሜትር ስፋት አለው።። በዘመኑ ሰዎች ቅርሱን ለአደን ይገለገሉበት ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

28.የቅርስ ስም: ወረንጦ

ይህ ቅርስ ወረንጦ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የተሰራው በ18ኛው ክ.ዘመን ውስጥ ነው።። ቅርሱ የተሰራው ጫፉ ከብረት ሲሆን የ 9 ሴ.ሜትር ቁመት አለው።። በዘመኑ ሰዎች ቅርሱን እሾህን ለማወጣት ይገለገሉበት ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

29. Ullee farsoo

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-032

Hojjaa 14cm

Hambaan kun ullee farsoo jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa qabeerraa kan hojjetame yemmuu ta'u yeroo sanattti hawaasa Oromoo farsoo ittiin dhuguuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

30. Dibaabee

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-033

Hojjaa 84cm

Bal'ina 74 cm

Hambichi dibaabee jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa migirarraa nama dhuunfaan kan hojjetamee dha. Hawaasi Oromoo bara sanatti aduufi bokkaa ofirraa ittisuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

29.የቅርሱ ስም: የጠላ መጠጫ

ይህ ቅርስ የጠላ መጠጫ ተብሎ ይጠራል።።። ቅርሱ በ18ኛው ክ.ዘመን ከቅል እንደ ተሰራ ይነገራል።።። ቅርሱ

የ14ሴ.ሜትር ቁመት ሲኖረው በዘመኑ ቅርሱ ለጠላ መጠጫነት ያገለግል ነበር።።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።

30.የቅርሱ ስም: ጃንጥላ

ይህ ቅርስ ጃንጥላ ተብሎ ይጠራል።።። ቅርሱ በ18ኛው ክ.ዘመን ከአላላ የተሰራ ሲሆን ቅርሱ የ84

ሴ.ሜትር ቁመትና 74 ስፋት ሴ.ሜትር አለው።።። በዘመኑ ቅርሱ ለጸሐይና ዝናብ መከላከያ ያገለግል ነበር።።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።።

31. Gumbii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-034

Hojjaa 1m

Bal'ina 42 cm

Hambaan kun gumbii jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa biyyoorraa kan hojjetamee yemmuu ta'u hambichi midhaan callaa itti kuusuuf hawaasa Oromoo tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

32. Calatuu farsoo

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-035

Hojjaa 30cm

Bal'ina 45 cm

Hambaan kun calaltuu farsoo jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa hiddarraa kan hojjetamee yemmuu ta'u hambichi farsoo ittiin calaluuf hawaasicha tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

31.የቅርስ ስም: ድብኝት

ይህ ቅርስ ድብኝት

ተብሎ የሚጠራ

ሲሆን በ18ኛው

ክ.ዘመን ከሸክላ

የተሰራ ነው።፤

ቅርሱ የ1 ሜትር

ቁመትና 42

ሴ.ሜትር ስፋት

ሲኖረው ቅርሱ ለእህል መከማቻነት ያገለግል ነበር።፤ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።፤

32.የቅርስ ስም: ጠላ ማጥልያ

ይህ ቅርስ ጠላ

ማጥልያ ተብሎ

የሚጠራ ሲሆን

በ18ኛው ክ.ዘመን

ከሐረግ የተሰራ

ነው።፤ ቅርሱ የ30

ሴ.ሜትር ቁመትና 45 ሴ.ሜትር ስፋት

ሲኖረው ቅርሱ ለጠላ ማጥልያነት ያገለግል ነበር።፤ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።፤

33. Faaggaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-036

Hojjaa 61cm

Bal'ina 2 cm

Hambaan kun faaggaa jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa leemanarraa kan hojjetame yemmuu ta'u hambichi sirbaaf namoota waamuuf hawaasicha tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaafi guddinni sagalee isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

34. Fiinoo

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-037

Hojjaa 33cm

Bal'ina 2 cm

Hambaan kun fiinoo jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa gaanfa warabboorraa kan hojjetamee dha. Hawaasi Oromoo adamoof, yeroo gaddaafi bineensa midhaan irraa ari'uuf hambicha fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaafi sagaleen isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

33.የቅርስ ስም: ጥሩምባ

ይህ ቅርስ ጥሩምባ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ከቀርከሃ የተሰራ ነው።። ቅርሱ የ61 ሴ.ሜትር ቁመትና 2 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው ቅርሱ በዘመኑ ለዘፈን ሰዎችን ለመጥረት ያገለግል ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

34.የቅርስ ስም: መለከት

ይህ ቅርስ መለከት ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ከአጋዘን ቀንድ የተሰራ ነው።። ቅርሱ የ33 ሴ.ሜትር ቁመትና 2 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው ቅርሱ በዘመኑ የአከባቢው ሕዝብ በአደንና ሃዘን ጊዜ እንዲሁም አራዊትን ከእህል ለማባረር ይጠቀሙበት ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

35. Dibbee

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-038

Bal'ina 22 cm

Diyaametira 76cm

Hambaan kun dibbee kan jedhamu yemmuu ta'u jaarraa 18ffaa keessa supheefi gogaarraa kan hojjetame ta'ee teephaan kan faayamee dha. Hambichi yeroo cidhaa, fuudhaafi heerumaa sirba ittiin srbuuf hawaasicha tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

36. Koobaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-WB-V-040

Hojjaa 16cm

Bal'ina 2cm

Hambaan kun koobaa jedhama. Jaarraa 18ffaa keessa gaanfa ilmoo gafarsaarraa kan hojjetame yemmuu ta'u bara sanatti hawaasichi mataa bo'uuf, waransaaf akkasumas waan dhiitaa buruqsuuf itti fayyadamaa ture. Haalli tajaajila isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Wallaggaa keessatti daawwannaaf oolaa jira.

35.የቅርሱ ስም: ከበሮ

ይህ ቅርስ ከበሮ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ከሸክላና ቆዳ የተሰራ ነው።። ቅርሱ የ

22 ሴ.ሜትር ስፋትና 76 ሴ.ሜትር ዲያሜትር ሲኖረው ቅርሱ በሰርግ ወቅት ለዘፈን ያገለግል ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።።

36.የቅርሱ ስም: ዋግምት

ይህ ቅርስ ዋግምት ተብሎ የሚጠራ ሲሆን

በ18ኛው ክ.ዘመን ከጎሽ ጥጃ ቀንድ የተሰራ ነው።። ቅርሱ የ16 ሴ.ሜትር ቁመትና 2 ሴ.ሜትር ስፋት ሲኖረው ቅርሱ በዘመኑ የአከባቢው ሕዝብ ለራስ ምታትና ውጋት እንዲሁም እብጠትን ለማፍረጥ ይጠቀሙበት ነበር።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው አገልግሎቱ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በወለጋ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።።

Hambaalee Socho'aa Godina Arsii Muraasa

1. Maqaa hambichaa; Madaala

Lakk.Galmee/Koodii Addaa ET-OR- HT -V-001

Hojjaa 60cm

Naannoo 55cm

Hambaan kun afaan naannichaan madaala jedhama. Hambichi jaarraa 19ffaa keessa migira, gogaa, saraxaa fardaafi dhiiga horiirraa kan hojjetame yemmuu ta'u bifa daalacha, diimaafi gurraacha qaba. Faayidaan hambaa kanaa aannan ittiin raasuuf akkasumas aannan ittiin itichuuf tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

2. Maqaa hambichaa; Surree

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR- HT -V-002

Hojjaa 38cm

Naannoo 1.14m

Hambaan kun hawaasa Oromoo Arsiin surree jedhamee kan waamamu yemmuu ta'u jaarraa 19ffaa gogaa looniirraa kan hojjetamee dha. Hambaa kun bara sanatti dhadhaafi damma ittiin kuusuuf ykn keessa kaa'uuf tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaafi umurii hambichi qabu akka dinqisifatmu kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

1. የቅርሱ ስም: ወተት መናጫ

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-001

ይህ ቅርስ ወተት መናጫ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ከአላላ፤ ቆዳ፤ ፈረስ ጭራና ከብት ደም የተሰራ ነው። ቅርሱ የ60 ሴ.ሜትር ቁመትና 55 ሴ.ሜትር ዲያሜትር ሲኖረው

የተለያዩ ቀለማት ማለትም ዳለቻ፤ ቀይና ጥቁር መልክ አለው። ቅርሱ በዘመኑ የአርሲ ኦሮሞ ሴቶች ወተት ለመናጥ እንዲሁም ወተት ለማርጋት ይጠቀሙበት ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እያገለገለ ይገኛል።

2. የቅርሱ ስም: ሱሬ

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-002

ይህ ቅርስ በአርሲ ኦሮሞ ሱሬ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ከከብት ቆዳ የተሰራ ነው። ቅርሱ የ38 ሴ.ሜትር ቁመትና 1.14 ሜትር ዲያሜትር ሲኖረው በዘመኑ

ህብረተሰቡ ቅቤና ማር ለማስቀመጥ ይገለገሉበት ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ዕድሜው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

3. Maqaa hambichaa: Xuunxoo

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR- HT -V-003

Hojjaa 39cm

Naannoo 29cm

Hambaan kun xuunxoo jedhama. Hambichi jaarraa 21ffaa keessa gogaafi migirarraa kan hojjetame yemmuu ta'u jibrii, elellaanifi gaanfa re'een kan faayamedha. Hambaa kun aannan itti elmuuf kan tajaajiludha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

3.የቅርሱ ስም: ጡንጦ

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-003

ይህ ቅርስ በአካባቢ ቋንቋ ጡንጦ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ21ኛው ክ.ዘመን ከአላላና ቆዳ የተሰራ ሆኖ የ39 ሴ.ሜትር ቁመትና 29ሴ.ሜትር ዲያሜትር አለው። ቅርሱ በጥጥ፣ ዛጎልና ፍየል ቀንድ ያጌጠ ሲሆን ሴቶች ወተት ለማለብ ይገለገሉበት ነበር። የአሰራር ጥበቡ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

4. Maqaa hambichaa: Buree

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR- HT -V-004

Hojjaa 93cm

Naannoo 2.9m

Hambaan kun buree jedhama. Hambichi jaarraa 20ffaa keessa migira irraa kan hojjetameedha. Faayidaan hambaa kanaa yeroo dubarri eerumtu kan kennamuuf ta'ee meeshaalee adda addaa kanneen akka uffataaafi meshaalee manaa keessa kaa'uuf tajaajilaa kan tureedha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisifachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

4.የቅርሱ ስም: ቡሬ

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-004

ይህ ቅርስ በአካባቢ ቋንቋ ቡሬ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ20ኛው ክ.ዘመን ከአላላ የተሰራ ሆኖ የ93 ሴ.ሜትር ቁመትና 2.9 ሜትር ዲያሜትር አለው። ቅርሱ በትዳር ወቅት ለሙሽሪት የሚሰጥ ሆኖ የተለያዩ መሳሪዎች ማለትም ልብስና የቤት ቁሳቁሶች ለማስቀመጥ ትገለገልበት ነበር። የአሰራር ጥበቡ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

5. Maqaa hambichaa: Dhakaa Daakuu

5.የቅርስ ስም: ወፍጮ

Lakk.Galmee/Koodii Addaa ET-OR- HT -V-005

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-005

Hojjaa 60cm

Bal'ina 31cm

Hambaan kun dhakaa daakuu jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa dhakaarraa kan hojjetame yemmuu ta'u faayidaan hambichaa midhaan itti daakuuf tajaajilaa kan tureedha. Haalli ogummaa hojii isaafi umuriin hambicha kan dinqisifachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

ይህ ቅርስ ባህላዊ የእህል ወፍጮ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ18ኛው ክ.ዘመን ከድንጋይ የተሰራ ሆኖ የ60ሴ.ሜትር ቁመትና 31 ሴ.ሜትር ስፋት አለው የአከባቢ ማህበረሰብ በዘመኑ እህልን ለመፍጨት ቅርሱን

ይጠቀሙበት ነበር።የአሰራር ጥበቡ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

6. Maqaa hambichaa: Qorii

6.የቅርስ ስም: ቆሪ

Lakk.Galmee/Koodii Addaa ET-OR-HT -V-006

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-006

Hojjaa 36cm

Naannawaa 56cm

Hambaan kun qorii jedhama. Hambichi jaarraa 19ffaa keessa muka, gogaaafi migirarraa kan hojjetame yemmuu ta'u faayidaan hambichaa marqaa itti nyaachuuf akkasumas qoriifi dhadhaa keessa kaa'uuf tajaajilaa kan tureedha. Kan cina isaa jiru fal'ana kan jedhamu yemmuu ta'u gaanfa horiirraa kan hojjetameedha. Fal'anni kun qoriifi marqaa ittiin nyaachuuf tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisifachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

ይህ ቅርስ በአከባቢ ቋንቋ ቆሪ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ19ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት፣ ቆዳና አላላ የተሰራ ሆኖ የ36ሴ.ሜትር ቁመትና 56 ሴ.ሜትር ዲያሜትር አለው። ቅርሱ ገንፎ ለመብላት እንዲሁም ቆሎና ቅቤ ለማስቀመጥ

ያገለግል ነበር።በጎኑ የሚገኘው ቅርስ ማንኪያ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን የተሰራው ከከብት ቀንድ ነው። ቅርሱ ለገንፎ መበያነት ያገለግል ነበር።የአሰራር ጥበቡ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

7. Maqaa hambichaa: Gachaana

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-HT-V-008

Hojjaa 29cm

Bal'ina 80cm

Hambaan kun gachaana jedhama. Hambichi jaarraa 19ffaa keessa gogaa Roobiirraa kan hojjetame yemmuu ta'u faayidaan hambichaa yeroo lolaa meeshaa waraanaa ittiin qolachuuf akkasumas tapha fardaaf tajaajilaa ture. Haalli ogummaa hojiifi ciminni hambichi qabu kan dinqisifachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

7. የቅርስ ስም: ጋሻ

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-008

ይህ ቅርስ ጋሻ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ19ኛው ክ.ዘመን ከጉማራ ቆዳ የተሰራ ሆኖ የ29ሴ.ሜትር ቁመትና 80 ሴ.ሜትር ስፋት አለው። ቅርሱ በጦርነት ወቅት ለጦር መሳሪያ መከላከያነት እንዲሁም ለፈረስ ጉግስ ያገለግል ነበር። የአሰራር ጥበቡና ጥንካሬው ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

መሳሪያ መከላከያነት እንዲሁም ለፈረስ ጉግስ ያገለግል ነበር። የአሰራር ጥበቡና ጥንካሬው ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

8. Maqaa hambichaa: Gabatee

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-HT -V-009

Hojjaa 30cm

Bal'ina 25cm

Hambaan kun gabatee jedhama. Hambichi jaarraa 20ffaa keessa muka irraa kan hojjetame yemmuu ta'u hawaasi naannichaa marqaa itti nyaachuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisifachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

8. የቅርስ ስም: ገበታ

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-009

ይህ ቅርስ ገበታ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ20ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራ ሲሆን የ30ሴ.ሜትር ቁመትና 25 ሴ.ሜትር ስፋት አለው።

በዘመኑ የአከባቢው ህብረተሰብ ቅርሱን ለገንፎ መበያነት ይጠቀሙበት ነበር። የአሰራር ጥበቡ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

9. Maqaa hambichaa: Duuloo Daadhii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-HT-V-010

Hojjaa 46cm

Naannawaa 45cm

Hambaan kun duuloo daadhii jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa buqqeefi leemana irraa kan hojjetame yemmuu ta'u hawaasi naannichaa daadhii ittiin dhuguuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaafi umuriin hambicha kan dinqisifachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

10. Maqaa hambichaa: Boraatii

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-HT-V-011

Hojjaa 15cm

Bal'ina 17cm

Hambaan kun boraatii jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa mukarraa kan hojjetame yemmuu ta'u ummati nnaanichaa yeroo hirribaa borafachuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessatti daawwannaaf oolaa jira.

9.የቅርሱ ስም: ዱሎ

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-010

ይህ ቅርስ በአካባቢ ቋንቋ ዱሎ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ18ኛው ክ.ዘመን ከቅልና ቀርከሃ የተሰራ ሲሆን የ46ሴ.ሜትር ቁመትና 45 ሴ.ሜትር ዲያሜትር አለው። በዘመኑ የአርሲ ኦሮሞ ቅርሱን ለጠጅ መጠጫ ይጠቀሙበት ነበር። የአሰራር ጥበብና ዕድሜው ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

10.የቅርሱ ስም: ትራስ

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-011

ይህ ቅርስ ትራስ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ18ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራ ሲሆን የ15ሴ.ሜትር ቁመትና 17 ሴ.ሜትር ስፋት አለው። ህዝቡ በመኝታ ጊዜ ለትራስ ቅርሱን ይጠቀሙበት ነበር። የአሰራር ጥበብና ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።

11. Maqaa hambichaa: Jaayii dhadhaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR-HT-V-012

Hojjaa 20cm

Bal'ina 12cm

Hambaan kun jaayii dhadhaa jedhama. Hambichi jaarraa 19ffaa keessa supheerraa kan hojjetame yemmuu ta'u dubarri Oromoo dhadhaa baqsaa yeroo dheeraaf keessa kaa'uuf fayyadamaa turan. Ogummaan hojiifi umuriin hambichaa hawwataa kan isa taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessaa tajaajila daawwannaaf oolaa jira.

11.የቅርሱ ስም: ማሰሮ

መ/ቁጥር ET-OR- HT - V-012

ቅርሱ ማሰሮ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ከሸክላ የተሰራ ነው።። ቅርሱ

የ20ሴ.ሜትር ቁመትና 12 ሴ.ሜትር ስፋት አለው።። በዘመኑ የአርሲ ሴቶች ለቅቤ ማሰቀመጫ ቅርሱን ይጠቀሙበት ነበር።። የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርግዉ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።።

12. Maqaa hambichaa: Qanafaa

Lakk. Galmee/Koodii Addaa ET-OR- -V-013

Hojjaa 25cm

Naannawaa 62cm

Hambaan kun qanaafaa jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa gogaafi mukarraa kan hojjetame dha. Faayidaan hambaa kanaa dubartiin deesse shananii eegaltee hanga ji'a jahaatti adda isheerratti kan hidhattuudha. Umuriin hambicha kan dinqifachiisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessaa tajaajila daawwannaaf oolaa jira.

12..የቅርሱ ስም: ቀነፋ

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-013

ቅርሱ ቀነፋ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ከቆዳና እንጨት የተሰራ ነው።። ቅርሱ

የ25ሴ.ሜትር ቁመትና 62 ሴ.ሜትር ዲያሜትር አለው።። ቅርሱ ወላጅ ሴቶች ከአምስት ቀን በኋላ እስከ ስድስት ወር በግምባረቸው የሚያስሩት ነው።። ዕድሜው ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርግዉ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለጉብኝት እየዋለ ይገኛል።።

13. Maqaa hambichaa: Qubeelaa

Lakk.Galmee/Koodii Addaa ET-OR- HT - V-014

Naannawaa 9cm

Hambaan kun qubeelaa jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa gaanfa horiirraa kan hojjetame dha. Faayidaan hambaa kanaa dargaggeessifi dargaggeettiin yeroo wal kaadhimmatan kakuu mul'isuuf kan waliif kennanii dha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqifachiisu yemmuu ta'u yeroo ammaa godambaa Aanolee keessaa tajaajila daawwannaaf oolaa jira.

Hambaalee Socho'aa Godina Booranaa Muraasa

1. Maqaa hambichaa: Harboora

Lakk.Galmee ET-OR-YL-V-001

Bal'ina 1.4m

Naannawaa 14cm

Hambaan kun harboora jedhamee waamama. Hambichi jaarraa 16ffaa keessa ilka arbaarraa kan hojjetame yemmuu ta'u faayidaan hambichaa gootummaa kan ibsu ta'ee gootonni irree irratti kaawwachaa kan turanidha. Haalli ogummaa hojiifi umuriin hambichi qabu akka dinqisfatamu kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaalee Yaaballoo keessaa jira.

13.የቅርሱ ስም: ቀለበት

መ/ቁጥር ET-OR- HT -V-014

ቅርሱ ቀለበት ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ

በ18ኛው ክ.ዘመን ከከብት ቀንድ የተሰራ ሲሆን የ 9 ሴ.ሜትር ዲያሜትር አለው። የቅርሱ አገልግሎት ወንድና ሴት

ሲተጫጩ የሚሰጣቸው ነበር። የአሰራር ጥበቡ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርግዉ ሲሆን በአሁኑ ጊዜ በአኖሌ ሙዚየም ውስጥ ለገብነት እየዋለ ይገኛል።

1.የቅርሱ ስም: አርቦረ

መ/ቁጥር ET-OR- YL -V-001

ስፋት: 1.4ሜትር

ድያሜትር: 14 ሴ.ሜትር

ቅርሱ አርቦረ ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ16ኛው

ክ.ዘመን ከዝሆን ጥርስ የተሰራ ሲሆን በዘመኑ ጀግኖች በጡንቻቸው ሲያደርጉት የነበረና ጀግንነትን የሚያሳይ ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ነው። ቅርሱ አሁን ያለበት በዕቃ ቤት ውስጥ ስለሆነ ለደህንነቱ ያስጋል።

2. Maqaa hambichaa: Budunuu bunaa

Lakk. Galmee ET-OR-YL-V-002

Hojjaa 10cm

Bal'ina 10.2cm

Hambaan kun budunuu bunaa jedhama. Hambichi jaarraa 19ffaa keessa mukarraa kan hojjetame yemmuu ta'u faayidaan hambichaa buna qalaa kan ittiin nyaatan ture. Hambichi akka dinqisfatamu kan taasisu umurii isaa yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaalee Yaaballoo keessaa jira. Hambaan kun gola meeshaa keessa waan jiruuf sadarkaan inni irra jiru gaarii miti.

3. Maqaa hambichaa: Kallacha

Lak. Galmee ET-OR-YL-V-003

Hojjaa 70.5cm

Naannawaa 20cm

Hambaan kun kallacha jedhama. Hambichi jaarraa 16ffaa keessa sibiila adii, ilka arbaafi gogaa looniirraa kan hojjetame yemmuu ta'u abbaan gadaa yeroo jila qofaa kallacha irratti kan kaayatudha. Haa ta'u malee qaalluun yeroo hundaa kallacha kana kaayatudha. Hambichi akka dinqisfatamu kan taasisu ogummaa hojiifi umurii isaa yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Yaaballoo keessaa jira. Hambaan kun gola meeshaa keessa waan jiruuf sadarkaan inni irra jiru yaaddessaadha.

2. የቅርሱ ስም: ቡዳኑ

መ/ቁጥር ET-OR- YL -V-002

ቁመት: 10 ሴ.ሜትር

ስፋት: 10.2 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ቡዳኑ ቡና ተብሎ ይጠራል። ቅርሱ በ19ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራ ሲሆን በዘመኑ ህብረተሰቡ ለቡን ቀላ መበያ ይጠቀሙበት ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ዕድሜው ነው። ቅርሱ አሁን ያለበት በዕቃ ቤት ውስጥ ስለሆነ ለደህንነቱ ያስጋል ።

3. የቅርሱ ስም: ከለቻ

መ/ቁጥር ET-OR- YL -V-003

ቁመት: 70.5 ሴ.ሜትር

ድያሜትር: 20 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ከለቻ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ16ኛው ክ.ዘመን ከብረት፣ ዝሆን ጥርስና ከከብት ቆዳ የተሰራ ነው። የቅርሱ ጠቀሜታ በተመለከተ አባ ገዳ በበአል (ጂ.ላ) በግምባራቸው የሚያደርጉት ሲሆን ቃሉ ደግሞ ሁልጊዜ የሚያደርግ ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን ያለበት በዕቃ ቤት ውስጥ በመሆኑ ለደህንነቱ ያስጋል ።

4. Maqaa hambichaa: Saqaa

Lak. Galmee ET-OR-YL-V-004

Hojjaa 60.7cm

Dheerina 5.5cm

Naannawaa 10.5cm

Hambaan kun saqaa jedhama. Hambichi jaarraa 16ffaa keessa gogaa, calleefi elellaan irraa kan hojjetame yemmuu ta'u dubartiin Oromoo Booranaa ilma dhiiraa yeroo argattu harka bitaatti kan godhattu ta'ee mallattoo ilma dhiiraa hangafaa kan ibsuudha. Hambichi akka dinqisfatamu kan taasisu ogummaa hojiifi umurii isaa yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Yaaballoo keessaa jira.

5. Maqaa hambichaa: Hirbaa

Lak. Galmee ET-OR-YL-V-005

Hojjaa 50cm

Hambaan kun hirbaa jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa mukarraa kan hojjetame ta'ee fiixee isaarraa bokkuu ittiin hirban qaba. Hambichi aannan kantare hirbuun laaffisuuf tajaajilaa ture. Hambichi akka dinqisfatamu kan taasisu ogummaa hojiifi umurii isaa yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Yaaballoo keessaa jira.

4. የቅርሱ ስም: ሳቃ

መ/ቁጥር ET-OR- YL -V-004

ቁመት: 60.7 ሴ.ሜትር

ርዝመት: 5.5 ሴ.ሜትር

ድያሜትር: 10.5 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ሳቃ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ16ኛው ክ.ዘመን ከቆዳና ዛጎል የተሰራ ነው። የቅርሱ ጠቀሜታ በተመለከተ የቦረና ሴት ወንድ ልጅ ስታገኝ በግራ እጁ የምታደርግዋል ሲሆን የወንድ ልጅ መገለጫ ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን ያለበት በዕቃ ቤት ውስጥ ስለሆነ ለደህንነቱ አስጊ ነው ።

5. የቅርሱ ስም: እርባ

መ/ቁጥር ET-OR- YL -V-005

ቁመት: 50 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ እርባ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራ ነው። ቅርሱ የረጋ ወተት ለመማሰል ያገለግል ነበር፤፤ ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን ያለበት በዕቃ ቤት ውስጥ ስለሆነ እንደ ሌሎች ቅርሶች ለደህንነቱ አስጊ ነው።

6. Maqaa hambichaa: Mooyyee Qayyaa

Lak. Galmee ET-OR-YL-V-006

Hojjaa 24cm

Naannawaa 30cm

Hambaan kun mooyyee qayyaa jedhama. Hambichi jaarraa 16ffaa keessa mukarraa kan hojjetame dha. Hambichi baala qurunfudii, qayya dubartootaa miidhaginaaf oolu kan itti tumanii dha. Hambichi akka dinqisfatamu kan taasisu ogummaa hojii isaa yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Yaaballoo keessa jira.

7. Maqaa hambichaa: Gorfa

Lak. Galmee ET-OR-YL-V-007

Hojjaa 40cm

Naannawaa 70cm

Hambaan kun gorfa jedhama. Hambichi jaarraa 16ffaa keessa hidda mukarraa kan hojjetame ta'ee elellaanin kan faayame dha. Hambichi aannan itti itichuufi raasuuf akkasumas keenyan manaatti fannifamee faayaaf kan tajaajiluu dha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisfachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Yaaballoo keessa jira.

6. የቅርሱ ስም: ሙቀጫ

መ/ቁጥር ET-OR- YL - V-006

ቁመት: 24 ሴ.ሜትር

ድያሜትር: 30 ሴ.ሜትር

ቅርሱ ሙቀጫ ተብሎ

የሚጠራ ሲሆን በ16ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራ ነው። ቅርሱ የጦስኝ ቅጠል ለመወቀጥ ያገለግል ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን ያለበት በዕቃ ቤት ውስጥ ነው ።

7. የቅርሱ ስም: ጎርፋ

መ/ቁጥር ET-OR- YL -V-007

ቁመት: 40 ሴ.ሜትር

ድያሜትር: 70 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ጎርፋ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ16ኛው ክ.ዘመን ከዛፍ ስር የተሰራ ሆኖ በዛጎል ያጌጠ ነው።

ቅርሱ ወተት ለማርጋትና ለመናጥ እንዲሁም ለጌጣጌጥ ያገለግል ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን ያለበት በዕቃ ቤት ውስጥ ነው ።

8. Maqaa hambichaa: Iftee

Lak. Galmee ET-OR-YL-V-008

Hojjaa 78cm

Bal'ina 31cm

Hambaan kun iftee jedhama. Hambichi jaarraa 18ffaa keessa quncee mukarraa kan hojjetame dha. Faayidaa hambichaa ilaalchisee dubartoonni meeshaalee manaa keessa kaayachuuf fayyadamaa turan. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisfachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Yaaballoo keessa jira.

8. የቅርሱ ስም: ይፍቴ

መ/ቁጥር ET-OR- YL -V-008

ቁመት: 78 ሴ.ሜትር

ስፋት: 31 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ይፍቴ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ18ኛው ክ.ዘመን ከዛፍ ልጥ የተሰራ ነው። በዘመኑ የአከባቢው ሴቶች ትናንሽ የቤት ዕቃዎችን ወስጥ ለማስቀመጥ ይጠቀሙበት ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን በያበሎ በዕቃ ቤት ወስጥ ነው።

9. Maqaa hambichaa: Meeta Harkaa

Lak. Galmee ET-OR-YL-V-009

Hojjaa 8cm

Bal'ina 10cm

Hambaan kun meeta harkaa jedhama. Hambichi jaarraa 16ffaa keessa sibiilarraa kan hojjetame yemmuu ta'u dubartoonni miidhaginaaf kan kaayyatani dha. Umurii hambichi qabu akka dinqisfatamu kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa keessa jira.

9. የቅርሱ ስም: አምባር

መ/ቁጥር ET-OR- YL -V-009

ቁመት: 8 ሴ.ሜትር

ስፋት: 10 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ የእጅ አምባር ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ16ኛው ክ.ዘመን ከብረት የተሰራ ነው። በቦረና ባህል መሰረት ሴቶች ቅርሱን ለጌጥ በእጃቸው የሚያደርጉት ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን በዕቃ ቤት ወስጥ ይገኛል።

10. Maqaa hambichaa: Amuyyuu

Lak. Galmee ET-OR-YL-V-010

Hojjaa 40cm

Naannawaa 70cm

Hambaan kun amuyyuu jedhama. Hambichi jaarraa 16ffaa keessa mukarraa kan hojjetame yemmuu ta'u hambichi bishaan ittiin warabuuf akkasumas bishaan itti dilalleessuuf kan tajaajiluudha. Haalli ogummaa hojiifi umuriin hambichaa kan dinqisfachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Yaaballoo keessa jira.

Hambaalee Socho'aa Godina Baalee

Muraasa

1. Maqaa hambichaa: Baarree

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-001

Hojjaa 18cm

Naannawaa 30cm

Hambaan kun baarree jedhama. Hambichi jaarraa 20ffaa keessa alaala, migirafi gogaarraa kan hojjetame ta'ee elellaanin kan faayame dha. Hambichi aannan itti raasuufi cimmisuuf kan tajaajiluu dha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisfachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

10.የቅርሱ ስም: አመቶ

መ/ቁጥር ET-OR- YL -V-010

ቁመት: 40 ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 70 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ አመቶ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ16ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራ ነው።

ቅርሱ ወሃን ከወንዝ ለመቅዳትና ለማቀዝቀዝ ሲያገለግል ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን በያበሎ ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛል ።

1.የቅርሱ ስም: ባሬ

መ/ቁጥር ET-OR- SN2 -V-001

ቁመት: 18
ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 30
ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ባሬ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ20ኛው ክ.ዘመን

ከእንጨት የተሰራ ነው። የቅርሱ ጠቀሜታ በተመለከተ ለወተት ማጠራጠሚያና መናጫ የሚያገለግል ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብ ሲሆን ቅርሱ አሁን በባሌ ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛል።

2. Maqaa hambichaa: Fannoo aannanii

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-002

Hojjaa 11cm

Bal'ina 6.5cm

Hambaan kun fannoo jedhama. Hambichi jaarraa 20ffaa keessa mukarraa kan hojjetame yemmuu ta'u faayidaan hambichaa aannan mi'ii argachuuf akka hin ititneef ribuu irratti kan fannifamuudha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisfachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

3. Maqaa hambichaa: xuunxoo

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-003

Hojjaa 13cm

Naannawaa 17cm

Hambaan kun xuunxoo jedhama. Hambichi jaarraa 20ffaa keessa alaala irraa kan hojjetame ta'ee elellaanifi colleen kan faayame dha. Hambichi aannan itti naquuf kan tajaajiluudha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisfachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

2. የቅርሱ ስም: መስቀያ

መ/ቁጥር ET-OR- SN2 -V-001

ቁመት: 11 ሴ.ሜትር

ስፋት: 6.5 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአካባቢው ቋንቋ የወተት መስቀያ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ20ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራ ነው። የቅርሱ ጠቀሜታ

በተመለከተ ለወተት ማጠራቀሚያና መናጫ የሚያገለግል ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን ቅርሱ አሁን በባሌ ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛል።

3. የቅርሱ ስም: ጡንጦ

መ/ቁጥር ET-OR- SN2 -V-003

ቁመት: 13 ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 17 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአካባቢው ቋንቋ ጡንጦ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ20ኛው ክ.ዘመን ከሐረግ የተሰራ ሆኖ በዛጎል ያጌጠ ነው።

ቅርሱ ለወተት ማጠራቀሚያነት ሲያገለግል ነበር። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን ቅርሱ አሁን በባሌ ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛል።

4. Maqaa hambichaa: Koddaa bishaanii

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-004

Hojjaa 8cm

Naannawaa 8cm

Hambaan kun koddaa bishaanii jedhama. Hambichi jaarraa 19ffaa keessa muka heexoo irraa kan hojjetame yemmuu ta'u faayidaan hambichaa namoonni ykn loltoonni karaa fagoo bishaan qabatanii deemuuf kan tajaajilaa tureedha. Haalli ogummaa hojii isaa hambicha kan dinqisfachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

5. Maqaa hambichaa: Gabataa

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-005

Hojjaa 27cm

Naannawaa 30cm

Hambaan kun gabataa jedhama. Hambichi jaarraa 19ffaa keessa alaala irraa kan hojjetame yemmuu ta'u hambichi gara jalaan qal'aa gara oliin bal'aa kan ta'eefi kurree kan qabu keessaa iddoo itti nyaatan kan qabuudha. Faayidaan hambichaa yeroo cidhaa namoonni naayata aadaa waliin itti nyaachuuf kan tajaajiludha. Ogummaa hojii isaafi umuriin hambichia kan dinqisfachisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

4. የቅርሱ ስም: የወሃ መያዣ ኮዳ

መ/ቁጥር ET-OR-SN2 -V-004

ቁመት: 8 ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 8 ሴ.ሜትር

ቅርሱ የወሃ መያዣ ኮዳ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ከኮሶ እንጨት የተሰራ ነው።።። ቅርሱ ለወተት ማጠራቀሚያነት የሚያገለግል ነው።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን ቅርሱ አሁን በባሌ ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛል።።

5. የቅርሱ ስም: ገበታ

መ/ቁጥር ET-OR-SN2 -V-005

ቁመት: 27 ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 30 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ገበታ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ከሐረግ የተሰራ ነው።።። ቅርሱ ከታች ቀጭን ከላይ ሰፊ ሲሆን ከውስጥ የሚበላበት አለው።። ቅርሱ በሰርግ ወቅት ሰዎች የባህል ምግብን አብረው የሚበሉበት ነው።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛል።።

6. Maqaa hambichaa: Saddeeqa

6.የቅርሱ ስም: ገበጣ

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-006

Hojjaa 26cm

Naannawaa 8cm

Hambaan kun saddeeqa kan jedhamu yemmu ta'u hambichi jaarraa 19ffaa keessa mukarraa kan hojjetamedha. Hambichi tapha aadaaf kan tajaajilu yeroo ta'u cirrachaana taphatama. Ogummaa hojii isaafi umuriin hambichi qabu akka dinqisfatamu kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

መ/ቁጥር ET-OR- SN2 -V-006

ቁመት: 26 ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 8 ሴ.ሜትር

ቅርሱ ገበጣ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራ ነው። ቅርሱ ለባህል ጨዋታ የሚያገለግል ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን ዕድሜው ቤት ውስጥ ይገኛል።

7. Maqaa hambichaa: Quudii

7.የቅርሱ ስም: ቁዲ

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-007

Hojjaa 19cm

Naannawaa 33cm

Hambaan kun quudii kan jedhamu yemmu ta'u hambichi jaarraa 19ffaa keessa mukarraa kan hojjetame ta'ee gogaafi alaalaan kan faayamedha. Hambichi aannan itti kuusuuf akkasumas bishaan ittiin waraabuuf kan tajaajiludha. Ogummaa hojii isaafi umuriin hambichi qabu akka dinqisfatamu kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

መ/ቁጥር ET-OR- SN2 -V-006

ቁመት: 19 ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 33 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ቁዲ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ከእንጨት የተሰራና በቆዳና ሐረግ ያጌጠ ነው። ቅርሱ ለወተት ማጠራቀሚያና ለውሃ መቅጃ የሚያገለግል ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበብና ዕድሜው ሲሆን ቅርሱ አሁን ዕድሜው ቤት ውስጥ ይገኛል።

8. Maqaa hambichaa: Qorii

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-008

Hojjaa 15cm

Naannawaa 23cm

Hambaan kun qorii jedhama. Hambichi jaarraa 20ffaa keessa kan irratti midhaan nyaatamu mukarraa, qadaaddiin isaa immoo alaalaarraa kan hojjetame ta'ee gogaafi elellaanin kan faayamedha. Hambichi aannan itti kuusuuf akkasumas bishaan ittiin waraabbachuuf kan tajaajiludha. Ogummaan hojii isaa hambichi hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

9. Maqaa hambichaa: Waraabduu

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-009

Hojjaa 13cm

Bal'ina 6cm

Naannawaa 12cm

Hambaan kun waraabduu jedhamee kan waamamuu yemmuu ta'u jaarraa 19ffaa keessa mukarraa kan hojjetameedha. Hambichi ittoo ittiin budduqsuuf akkasumas yeroo daboo buna ittiin budduqsuuf kan tajaajilu dha. Ogummaan hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

8. የቅርሱ ስም: ቆሪ

መ/ቁጥር ET-OR- SN2 - V-008

ቁመት: 15 ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 23 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ቆሪ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ20ኛው ክ.ዘመን ምግብ መበያወድ ከእንጨት የተሰራ፤ ክዳኑ ከሐረግ የተሰራ የሆነና በቆዳና ዛጎል ያጌጠ ነው። ቅርሱ ለወተት መጠራቀሚያና ለወሃ መቅጃ የሚያገለግል ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን ቅርሱ አሁን ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛል ።

9. የቅርሱ ስም: ጭልፋ

መ/ቁጥር ET-OR- SN2 - V-009

ቁመት: 13 ሴ.ሜትር

ስፋት: 6 ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 12 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ጭልፋ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ቅርሱ ከእንጨት የተሰራ ነው። ቅርሱ ወጥ የሚጨልፈበትና በደቦ ወቅት ቡና የሚቀዳበት ነው። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን ቅርሱ አሁን ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛል ።

10. Maqaa hambichaa: Buree

Lak. Galmee ET-OR-SN2-V-010

Hojjaa 42cm

Naannawaa 85cm

Hambaan kun buree jedhama. Hambichi jaarraa 19ffaa keessa alaala irraa kan hojjetame yemmuu ta'u daakuu garbuufi qamadii itti kuusuuf kan tajaajiluudha. Ogummaan hojii isaa hambicha hawwataa kan taasisu yemmuu ta'u yeroo ammaa gola meeshaa Baalee keessa jira.

10. የቅርሱ ስም: ቡሬ

መ/ቁጥር ET-OR- SN2 -V-010

ቁመት: 42 ሴ.ሜትር

ዲያሜትር: 85 ሴ.ሜትር

ቅርሱ በአከባቢው ቋንቋ ቡሬ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በ19ኛው ክ.ዘመን ቅርሱ ከሐረግ የተሰራ ነው።። ቅርሱ ለገብስና ሰንዴ ዳቁት ማከማቻነት የሚያገለግል ነው።። ቅርሱን ተደናቂ የሚያደርገው የአሰራር ጥበቡ ሲሆን ቅርሱ አሁን ዕቃ ቤት ውስጥ ይገኛል ።።

I. Hambaalee Aadaa fi Seenaa Qabatamaa (tangible cultural and historical heritage)

Hambaalee aadaafi seenaa qabatamaa jechuun hambaalee socho'aniifi hin sochoone kanneen akka masaraa, ijaarsa durii, barreeffamoota durii , siidaawwan, iddoowwan amantaa ijaarsa durii qaban, godahambaalee kuufama meeshaalee aadaafi seenaa qaban (museum with ethnographic and historical collection), magaalota durii, iddoowwan seenaafi arkiyooloojii akkasumas holqoota (cave & cave formation system), artiiwwan holqa keessaa gar-tokkeen ykn guutummaan uumama ta'anii hambaalee aadaafi seenaa jalatti hammatamu. Hambaalee aadaafi seenaa socho'an immoo meeshaalee aadaa, faaya aadaa, bobbocafi kkf. Hambaaleen agarsiiftuuwwan aartii, aadaafi seenaa ummata tokkooti. Oromiyaanis hambaalee aadaafi seenaa turistootaan daawwatamuu danda'an haala jiruufi jireenya ummata oromoo agarsiisan, hambaawwan dhalootaa dhalootatti darbaa dhufan hedduu akka qabdu ni beekama,

Haaluma kanaan, lixa oromiyaa keessaa hambaalee aadaa aadaafi seenaa ummata oromoo calaqqisiisan, hambaa naannoo ta'anii galmaa'aniifi iddoo ga'umsa turistii ta'an keessaa Masaraa Abbaa Jifaar, Godamabaa Jimmaa, Masaraa Kumsaa Morodaa, Godambaa Wallaggaa, Iddoola Hambaa Dirree Sheek Huseen ilaalchisee barreeffama gabaabaa kana gurraan isin geenyaa nufaana bu'aa.

1. Masara Mootii Abbaa Jifaar /King Abba Jifar Palace

Maqaa Hambaa..... Masaraa Mootii Abbaa Jifaar

Hambicha kan hojjate.....Abbaa Jifaar

Bara hojjatame.....1860moota keessaa

Waan irraa hojjatame... dhagaa, muka

Masaraan mootii Abbaa Jifaar kan argamu lixa oromiyaa godina Jimmaa Aanaa Jireen keessatti . Jimma osoo impaayera giddugaleessa kiristaanaa jalatti hin kufin/qabamin dura Jimma mootii jabaa shan jalatti bulaa akka turte seenaan ni hima. Mootonni gibee shanan kunis mootii oromoo abbaa jifaar Abbaa Gomoliin bulaa turte. Mootiin Jimmaa Abbaan Jifaaris (1853-1925) dhuma jaarraa 1860moota keessa masaraa isaanii bakka jireen jedhamutti kan ijaaraniifi ijaarsa masaraa kanaafis baasii warqii 400fi maartereezaa 65,000 akka isaan gaafate himama.

Masaraan kun kan ijaarame muka bobbocaafi faaya baay'ee hawwataa ta'een miidhagee kan ijaarame yoo ta'u har'as ogummaafi bobbocni mukaa faayame kun turistoota baay'een kan dinqisiifamuufi daawwatamaa kan jiruudha. Dallaa masaraa keessattis ijaarsaawwan gurguddoon afur, masgiida ummataa(public mosque), masgiida mootii, mana jireenya mootiifi ijaarsa manneen jireenya Abbaa Joobir ni argamu. Dheerina umrii hambaan kun qabuun hambaaleen aadaa socho'an masaraa keessa turaniifi abbaan jifaar itti fayyadamaa turan hedduun isaanii manca'anii jiru.

Akkuma armaan olitti ibsame masaraan kun kan ijaarame muka naannoo irraa yoo ta'u turtii umrii lakkoofsiseen hedduun isaanii ykn gar tokkeen isaanii manca'anii jiru. Hambaa kana deebisanii suphuuf ogummaa fi beekumsa guddaa waan gaafatuuf akka salphaatti suphuun rakkisaa ture, fedhii fi quuqama

masaraa kanarraa ka’uun komiin hawaasa naannoo, daawwatootaa irraa ka’aa turee jira. Kanaafis Biiroon Aadaafi Turizimii, Abbaa Taayitaa Qorannoofi Eegumsa Hambaa Biyyoolessaa waliin ta’uun qorannoowwan garaagaraa gaggeessuun hambaan biyyoolessaa kun sona isaa durii (**authenticity**) osoo gad hin lakkifne akka suphamee tajaajila kennuuf hojjachaa jira. Kanaanis tarkaanfii duraa fudhatameen hambaan kun badii/miidhaa duraan gahaa turerraa akka hin babal’anne qorannoo gabaabaa gaggeesseen hojiin hambicha baraaruuf hojjatamee jira suphaa isaa waliigalaatiif biiroon abba taayitichaa faana waliigalteewwan hojii mallatteessuun hojichi akka raawwatamuuf hojjachaa jira.

1. Masaraa Kumsaa Morodaa/Kumsa Moreda Palace

Maqaa Hambaa.....	Masaraaa Kumsaa Morodaa
Hambicha kan hojjate.....	Kumsaa Morodaa
Bara hojjatame.....	1881 A.L.I
Waan irraa hojjatame... dhagaa, muka	
Hammamtaa isaa.....	(dheerina,bal’ina,)
GPS.....	
Lakk. Addaa/koodii.....	ET-OR-NK2-I-001

Masaraan kun kan argamu magaalaa naqamtee keessatti godambaa wallaggaa irraa gara kaabaatti km 1 qofa fagaatee argama. Akka seenaan himutti Masaraan kun mootii kumsaa morodaa abbaan isaanii **Morodaa Bakaree** akkuma du’aniin bakka mana jireenya isaanii giddu galeessa teessoo mootummaa isaanii ta’ee akka tajaajiluuf bara 1881 A.L.I. kan hundeeffameedha. Mooraan masaraa kanaas ijaarsota manaa gurguddoo 10 ol akka of keessaa qabuufi kan ijaarames meeshaalee naannoo bobboca miidhagaa ta’een faayamee kan ijaarameedha. Ogummaan harkaa kunis beekumsaafi dandeettii, qaroomina jabana sana keessa hawaasni keenya qabu namatti agarsiisa. Walumaa galatti ijaarsi masaraa kana keessatti argamu tajaajila garaa garaa kennaa kan ture yoota’u tajaajiloota manneen kun kennaa turan haala kanaa gadiitiin ibsuuf yaalamee jira.

1. Mana Murtii:-

- ✓ Manni murtii kun balbala guddaan yeroo ol seenamu gara harka bitaatti argama. Guyyoota torban jiran keessaa guyyaa lama guyyaa Roobiifi Jimaataa bakka himanni itti dhaga’amuufi Mootii Kumsaafi qaamoota seeraan murtiin itti kennamudha.

2. Galma Affeerraa ;-

- ✓ Galmi kun waggaa keessatti qondaaltota, gaggeessitoota sadarkaa sadarkaan jiraniifi namoota beekamoof bakka afeerraan itti gaggeeffamuudha.

3. *Mana Kuusaa Meeshaalee Kabajaa;-*

- ✓ Manni kuusaa kun bakka meeshaaleen badhaasaa motiichaaf kennamanii fi isaaniis qondaaltota isaaniitiif badhaasan kennan kan keessa kaa'amuudha.

4. *Mana Jireenyaa:-*

- ✓ Manni jireenyaa kun mootiin kumsaa morodaa kan keessa jiraantan yoota'u miidhagina addaa kan qabu ta'ee darbii/fooqii jedhamee waamama, jallisaa kutaalee tajaajila adda addaa kennan, giddunsaa mana cisichaa, mana nyaataafi goorduba kan qabu ta'ee keessi immoo bakka nageenyi kallattii gara garaan itti to'atamuu akkasumas bakka bashannanaa motichaaf tajaajilu dha.

5. *Mana keessummaa dhiiraa*

- ✓ Manni kun iddoo keessummoonni dhiiraa bakka adda addaati dhufaanii itti simatamanii fi itti keessumeessamaniidha. Manni kun miidhagina isaa irrayyuu balbala saddeet, roga saddeettifi utubaa saddeet qabaachuun isaa yaadannoo sirna gadaa oromoo ta'uun isaa daran hawwataa taasisa.

6. *Mana dubartii*

- ✓ Manneen kun lama ta'anii walcinatti argamu manneen jireenyaa haadha manaa motichaa lamanii ta'anii dubartoota keessummoota dhufanis bakka itti simataniifi keessumeessanidha.

7. *Mana Maallaqaa*

- ✓ Manni kun akka baankii ammayyaa yeroo ammaa kanatti iddoo mallaqa kaa'an yoota'u mallaqni kun hannaaf saaxilamuu akka hin dandeenyetti lafa jalatti kan ijaarameedha. Iddoon kun iddoo galiin mootumma yeroo sanaa warqee, qarshiifi bifa adda addaan galu iddo itti walitti qabamuufi eegamudha.

9-10) Manneen nyaanni keessatti qophaa'u mana qophii nyaata aadaa fi mana qophii nyaataa lammiin biyya alaa/warri adiin nyaata itti qopheeffatu dha.

1. Dirree Sh/Huseen (Shiek Hussein Shrine)

Maqaa Hambaa..... Dirree Sheek Huseen

Hambicha kan hojjate.....Sheek Huseen

Bara hojjatame.....Jaarraa 12ffaa keessaa

Waan irraa hojjatame... dhagaa, muka, nooraa

Hammamtaa isaa.....(dheerina,bal'ina)

GPS.....

Lakk. Addaa/koodii.....ET-OR-GW-I-001

Hambaan kun hambaa Oromiyaan qabdu, iddoo hawwata turizimii aadaa (cultural tourism) ta'an keessaa isa tokkoo dha. Kan argamus Godina Baalee Aanaa Gololchaa ganda Dirreetti. Finfinnee irraa fageenya 610km, Magaalaa guddoo godinaa Rooberraa 180km, magaalaa Aanaa (Jaarraa) irraa km 64 irratti argama.

Hambaan kun dheerina umrii lakkoofsiseen, heddumina gamoowwanii, qaroominaafi ogummaa ijaarsaa (*architectural design*) ulfaatina olaanaa akka qabaatu isa taasisa. Gamooowwan lakkoofsaan 10'n ta'an iddoola kanatti argamanis umriin isaanii waggaa 900 ol kan lakkoofsisan yoo ta'u isaanis mana barumsa amantaa, masjiida, mana kitaabaafi iddoo boqonnaa keessummootaa (dagalee) fa'a. Gamooowwan kana keessaayis gamoon Qubbaa isa guddaafi bal'ina lafa 10,000m² irra kan qubateefi kophaa isaatti kan daangeffameedha.

Gamoon Dirreen Sheek Huseen karra seensaa gurguddoo 12 kan qabu yoo ta'u isaan keessaa karri guddaan Karra milkii/ Karra Guddoo jedhama. karri kunis dheerina meetira 3 fi bal'inna meetira 2.15 kan qabuudha. Dabalataanis Masgiidonni lakkoofsaan 11 ta'an yeroo garaa garaatti namoota garaa garaatiin kani jiraaman kan jiran yoo ta'u masgiinni **Zuqtum (Grand Mosque)** isa guddaafi Sheek Nuur Huseeniin akka ijaarame himama. Masgiinni kunis dheerina meetira 27.75 fi bal'ina 22.35meetira qaba.

Iddoolli hambaa kun kan moggaafames nama kabajamaa barnoota amantaa islaamaa barsiisuun of kennanii hojjachaa turaniifi waan baay'ees hojjatan Sheek Nuur Huseen Malkaa ykn Ibraahimiitiin akka ta'e himama. Akka seenaa afaaniin dhalootaa dhalootatti darbaa dhufe akeekutti dhaloonni Sheek Huseenis jaarraa 10^{ffaa} keessa iddoo amma *Anaajina* jedhamu kana akka ta'e himama. Gama birootiin akka maanguddoonni naannoo jedhanitti Sheek Huseen bara 942 abbaa isaanii Malkaa ykn Sheek Ibraahim fi haadha isaanii Aadde Shamsiyyaa irraa akka dhalataniifi umrii waggaa 250 addunyaa kanarra kan jiraataniifi kana keessaa waggaa 50 kan ta'u bakka sakiinaa jedhamu (Arsii keessa), waggaa 130 kutaalee addunyaa garagaraa fi waggaa 70 immoo iddoo Dirree kana jiraachaa akka turan himama. Walumaagalatti hambaa kana hawwataa isa kan taasisu ijaarsa gamoowwanii qofa osoo hin taane hambaawwan kiliyyaa sirnoota duudhaa iddoola kanaa agarsiisan *Hadaraafi Baaroo* kaasuun ni danda'ama. Akka kaalaandara amantaa islaamaa Hijiraatti waggaatti yeroo lama taateewwan gurguddoon/ sirni muudaa / ji'a hajji/arafaafi zaharaa bakka namoonni kumaatamaan lakkaa'amu naannoo Oromiyaa kallattii bahaa, kibbaa, lixaa fi kutaalee biyyatti garagaraa bakka argamanitti kan gaggeeffamuufi yeroo ammaa hambaan kun hambaa aadaa sona biyyaalessaa (Outstanding Universal Value) qabu ta'uun hambaa addunyaa ta'ee UNESCOTTi galmeessuuf ulaagaawwan galmee (ii), (iii),(iv),(vi) waan guuteef galmee yeroo irratti A.L.A. bara 2009 galmaa'ee jira. Walumaa galatti Dirreen Sheek Huseen Seenaa Itoophiyaa keessatti agarsiiftuu waldanda'iinsa amantaalee (symbol of tolerance of religious diversity) ta'uu isaa ulfaatina guddaa akka qabaatu isa taasisa. Yeroo ammaa kana biiroon keenya hambaa kana UNESCOTTi galmeessuuf hojjachaa jira.

1. Godambaa Jimmaa/Jimma museum/

Maqaa Hambaa..... Godambaa Jimmaa
Hambicha kan hojjate.....Xaaliyaanota
Bara hojjatame.....1972 A.L.I
Waan irraa hojjatame... dhagaa, muka, nooraa
Hammamtaa
isaa.....(dheerina,bal'ina)
GPS.....

Godahambaan kun kan ijaarame bara **1972 A.L.I** yoo ta'u ulaagaa godambaan tokko guuttatee ijaaramuu qabuufi wantoota hammachuu qabu yoo hammachuu baatellee bara mootii abbaa jifaaritti godambaan kun hambaalee aadaafi seenaa hawaasa naannoo, kan mootii abbaa jifaariifi hambaalee sabaafi sablammoota biroo kan keessatti agarsiifaman ture. Godambaan kunis kutaalee gara garaa kan qabu yoo ta'u kutaa duraa keessatti hambaalee/ meeshaalee mukaa kan abbaan jifaar itti fayadamaa turantu argama. fakkeenyaaf siree mukaa abbaa jifaar, teessoo bifa geengoo qabu, teessoo hirkoo, meeshaalee manaa, teessoo murtii, madaalaa murtii, teessoo keessummaa kabajaa maqaa dahuun ni danda'ama. kutaa lammataa keessatti immoo uffata aadaafi yeroo duula waraanaa uffataman, uffata aadaa oromoo jimmaafi kkf. ni argamu. Gama birootiin kutaa sadaffaa keessatti meeshaalee sibiila irraa tolfaman mootota biyya alaatiin mootii abbaa jifaariif kennaman kennaawwan kabajaa ni argamu. Kutama kana keessatti meeshaalee waraanaa kan aadaa (goraadee, eeboo, gaachana), meeshaalee gogaafi leezarii irraa hojjataman, meeshaalee muuziqaa aadaa, meeshaalee buqqee irraa hojjatamaniifi tajaajila gara garaatiif oolan, barreeffamoota durii ni argamu

Kutaan sadaffaan godambaa kanaa immoo hambaalee bineensota bosonaa kan ta'an ilkaan arbaa ,gogaan bineensotaa godambaa kana keessatti argamu. walumaagalatti godambaan jimmaa hambaalee aadaa oromoofi sababaaf sablammoota gara garaa keessummattu kan naannoo kafaala calaqqisiisan kan of keessaa qabu ta'ee godambaan kun seenaafi baay'ina hambaalee (**heritage collection**) qabuun haala guddina yeroo ammaa addunyaan irra jirtuun godambaa saayinsaawaafi waan hunda guuttate yoo ta'uu baateyyuu dhamaatiifi beekumsa jiruun hojiin hanga ammaa

hambaa kana kunuunsuun dhalootaa akka darbu taasifamaa ture hojii jajjabeeffamuufi dinqisiifatamuudha. Haata'u malee rakkoowwan keessoofi ala hambichaatiin walqabatee jiru furuuf biiroon aadaafi turizimii oromiyaa hambaalee godambaa kana keessa jiran gurmeessuuf bajata ramadee **showcase** galchuu, ibsaa galchuu/diriirsuu, baaxiin manaa dulloomee rooba galchaa hambaalee miidhaa ture, irraa kaasuun haaraan akka galu ta'ee jira.

Small but Interesting; Jimma Museum

The little Jimma Museum is open **daily** and has unique displays. An entrance fee of 25 Birr for **FERENGI**, 3 Birr for locals. Photographs and/or videos are, unfortunately, not allowed inside but below is what we found the most interesting exhibits

For Abba Jifar's personal use: a wooden bathtub along with a small toilet seat that we can't imagine how he managed to sit his bulk on; folding dining room table for journeys; round boxes to keep clothes in, huge lunch box made of wood and leather, **hippopotamus skin water containers**; a multipurpose wood seat with indentations that were also used as a neck rest **or** to aim his rifle; a large umbrella that could be rotated to shade him from the sun;

Bracelets made of Ivory, or embedded with metal spikes for protection. Other bracelets resembled brass knuckles while still another was worn for defense when stick fighting;

A two-inch wide **Beaded Belt** worn by women in Jimma to differentiate an unmarried woman from a married woman;

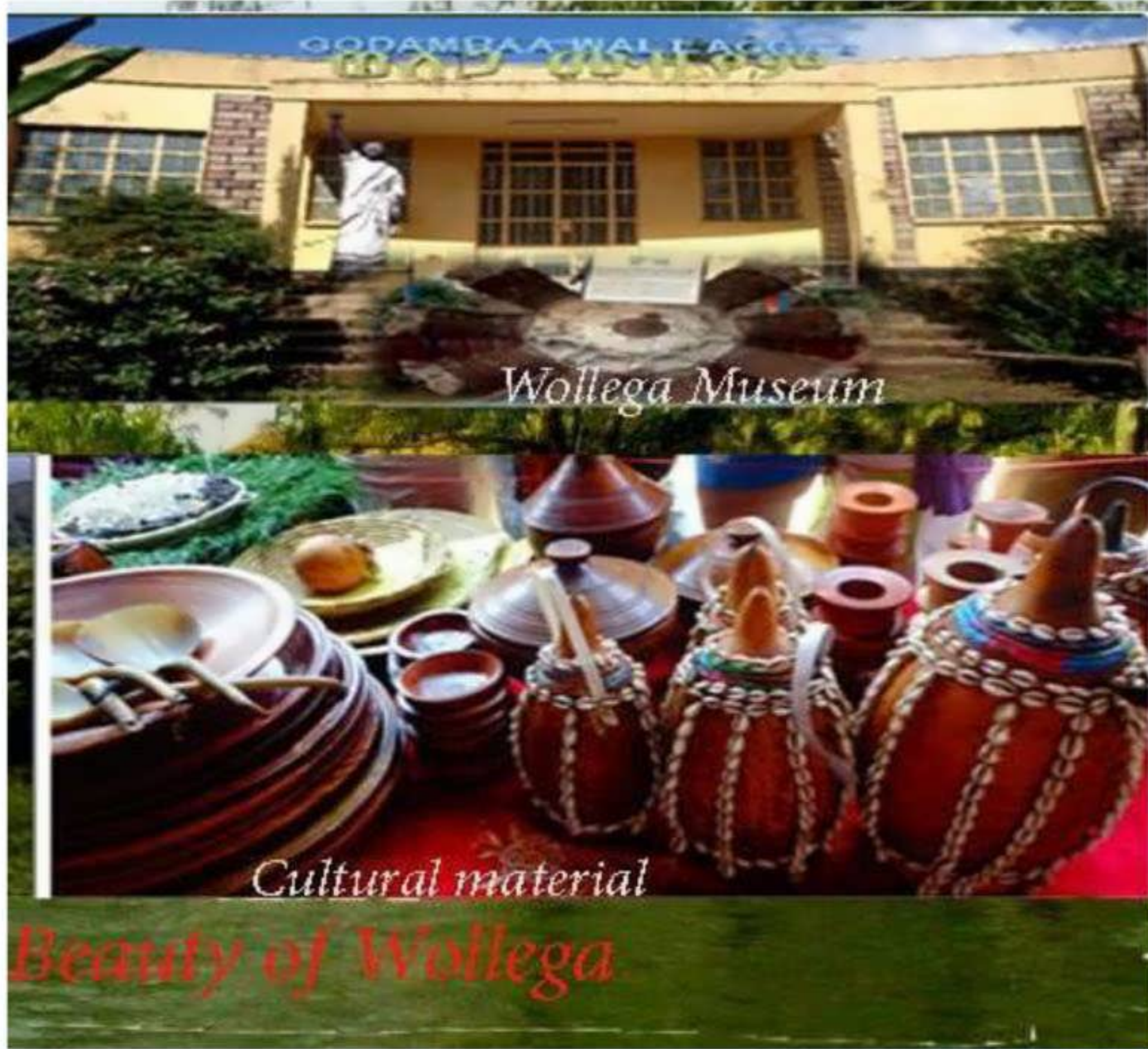
Elevated wood clogs used during rainy season;

A **Proclamation Drum** beat seven times with a musical voice meant war — beat three times, an invitation for the general public to come to dinner;

Weapons: Abba Jifar's cane that was a secret gun; rifles, knives, and machine guns given as gifts by different countries; two-pronged spears used by the King's messenger (common folk had to make do with a one-prong spear);

Clothes made from **tree bark** included **tree bark shorts** worn by farmers, 80-100 years old;

1. Godambaa Wallaggaa (Wollegga Museum)

Maqaa Hambaa..... Godambaa Wallaggaa

Hambicha kan hojjate.....

Bara hojjatame.....1987

Waan irraa hojjatame... dhagaa, muka,

Hammamtaa isaa.....(dheerina,bal'ina)

GPS.....

Lakk. Addaa/koodii.....ET-OR-GW-I-002

Godambaan wallaggaa kan argamu Godina Wallagga Bahaa Magaala Naqamtee keessatti finfinnee irraa km 327irratti argama. Godambaan kun kan huddeeffame bara 1987 yoo ta'u godambaa kuufama meeshaalee aadaafi seenaatiin beekamuudha. Ijaarsi godambaa kanaatis kutaalee gurguddoo sadi kan of keessaa qabu yoo ta'u kutaa meeshaaleen aadaa (**ethnographic section**), kutaa seenaa (**historic section**)fi kutaa agarsiifni egizibiishiniin gara garaa itti gaggeeffamudha. Kutaa agarsiisa meeshaa aadaa keessatti manni aadaa miidhagaafi hawwataa ta'e kutaa kana keessatti kan argamuufi bobboca meeshaalee garaa garaa kan aadaa oromoo fi gosoota ummata beenishaangul agarsiisu keessatti argama. Bobbocni kanneenis muka, leezariifi suphee irra kan hojjatamaniidha. Dabalataan kutaan kun meeshaalee qonna aadaa, faaya mormaa kan akka callee, uffata jirbii irraa tolfame, hambaalee bineensota gurguddaa kan akka arbaafi albuudota wallagga keessatti argaman keessaa muraasni keessatti argamu.

Kutaan biroo immoo kutaa seenaati, kutaa kana keessatti meeshaalee waraanaa gurguddaafi umrii dheeraa qaban kan gootummaafi abbummaan isaa ummata oromoo ta'e eeboo, wantee/gaachana fi kkf ni argamu.akkuma godambaa jimmaa irraatti ibsame godambaan kun sababa gara garaatiin miidhamaa kan ture yoota'u hambaa seena qabeessa kana miidhaa irraa baraaruuf biiroon aadaafi turizimii oromiyaa hojii suphaa godambaa, hambaalee gurmeessuu, showcase galchuun sadarkaa godambaa dabaluuf akkasuma iddoo ga'umsa turistii ta'ee caalatti turistootaan daawwatamee madda galii dabalataa ta'uu akka danda'uuf hojiin hojjatamaa ture jajjabeessaa ta'uu isaa ni amanama.

Natti Himi Yaa Malkaa Qunxurree?

Yaa Malkaa Qunxurree!

Yaa Malkaa qunxurree!

Lafa Seenaan Duree

Hundee Sanyii Namaa

Yaa Lafa Aadaa Ganamaa

Yaa Warra Olduwaanii

Yaa Warra Ashuuliyaanii

Akkamitti Jiraattanii

Malkaan Maal Fakkaatti

Zamana Keessanii

Ni Hoo'iti moo ni qorritii

Daggala moo akka ammaatii

Yookaanis kan biraatii

Yaa warra durii

Dhakaan qalattanii

Dhakaan Murattanii

Kan foon nyaattanii

Sibiila moo beekkumsa dhabdanii?

Haata'u malee baay'een isin faarsaa
Zamanaan yoo ilaallu meeshaa sadarkaa isaa
Olaanaa guddaadha
Nama dinqisiisa
Hojiin keessan bu'uura ganamaatii
Qaroomina ammaatii
Dabalataanis bu'uura dinagdeetii
Galata keessanii yaa warra Olduwaanii yaa warra Ashuuliyaanii
Nutis itti fufneerraa yeroo keenyaanii
Hanga nurraa fudhatutti dhaloonni haaraanii.

Melka Kunture?

Oh Melka!

Land of prehistoric antiquity

Womb of early humanity

Cradle of morn culturality

Thou people of prehistoric antiquity

Puzzle of ambiguity

Narrate the sane of Melka of your era

Was it gracious of gigantic flora

Or

Belatedly naked face of clay

As it reveals of today

Or else some other scenery

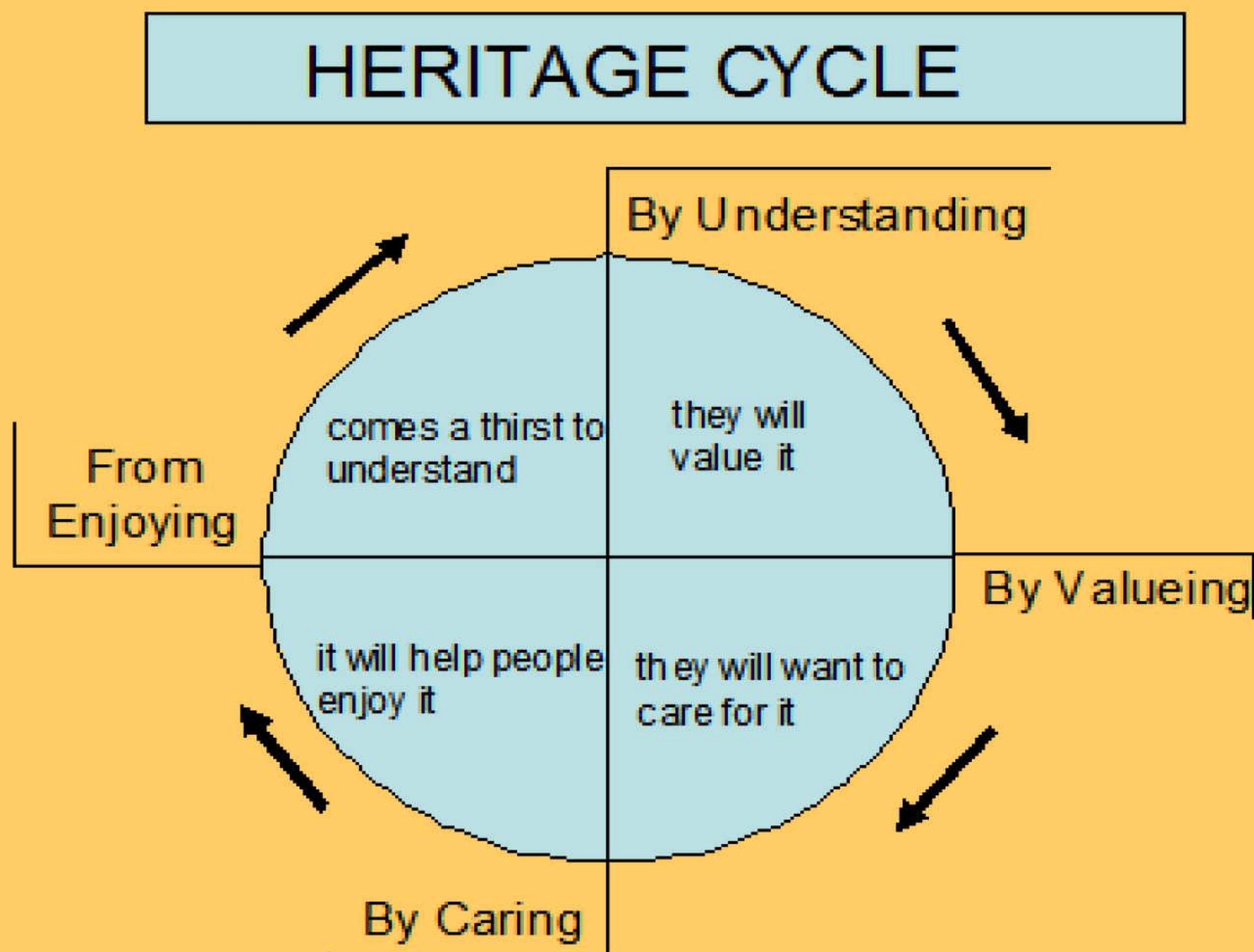
You! People of prehistoric antiquity
Puzzle of ambiguity
Wild flash feeders
Stone tool makers
Tell us your short come
To play such a game
Was it lack of matel or knowledge

But we would like to praise
Because when measured with time
Your tools are admirable
Is a base for a civilization
To which we are in
Thus, than you the people of olduwan
Thank you the people of Acheulean
From homo Sapien
To homo Erectus
Melka kunture

Kana Beektuu?

Akka Gabaasa UNESCO July,2016tti Hambaaleen baay'inni isaanii 1052 UNESCOtti galmaa'anii jiru kana keessaa 814 hambaalee Aadaa, 203 kan Uumamaa yoo ta'an 35 immoo hambaa makaa (mixed heritage)ta'uun galmaa'anii jiru .

Kana keessaa Afrikaan hambaalee Aadaa 48, kan Uumamaa 37fi hambaa makaa(mixed heritage) 5 UNESCOtti galmeessitee jirti. Biyyi teenya Itiyoophiyaan immoo afrikaa keessaa hambaalee Aadaa 9, Kan Uumamaa lfi hambaalee Aadaa kiliyaa 3 walumaa galatti hambaalee 12 UNESCOtti galmeessuun Afrikaa keessaa sadarkaa duraa irratti argamti.

1. የሚዳሰሱ ባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶች (Tangible cultural heritage)

የሚዳሰሱ ባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶች ማለት የማይንቀሳቀሱና የሚንቀሳቀሱ ቅርሶችን የሚያጠቃልል ሲሆን የማይንቀሳቀሱ ቅርሶች ማለት እንደ ቤተመንግስት፣ ጥንታዊ ሐውልቶች፣ ጥንታዊ የእምነት ቦታዎች፣ ጥንታዊ ከተሞች፣ ባህላዊና ታሪካዊ ቁሳቁሶች ክምችት ያለባቸው መዚያሞች፣ (museum with ethnographic & historical collection) ጥንታዊ ከተሞች፣ ታሪካዊ ቦታዎችና የአርኪዮሎጂ ቦታዎች፣ ዋሻዎችና (cave & cave formation system) የዋሻ ውስጥ ሥነጥበብ ሥራዎች፣ በከፊል ወይም በሙሉ በተፈጥሮ የተገኙ ሆነው ባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶች ውስጥ የታቀፉትን ያጠቃልላል። ተንቀሳቃሽ ባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶች የሚባሉት ጥንታዊ ጽሑፎች፣ ባህላዊና ታሪካዊ ቁሳቁሶች፣ ባህላዊ መዋቢያዎች፣ ቅርፃ ቅርጾችና የመሳሰሉት ናቸው። ቅርሶች የአንድ ህብረተሰብ ሥነጥበብ ባህልና ታሪክ መገለጫዎች ናቸው። የኦሮሚያ ክልልም የህዝቡን የአኗኗር ዘይቤ የሚያሳዩና ከትውልድ ወደ ትውልድ ሲተላለፉ የመጡና ሊገቡ የሚችሉ በርካታ ባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶች ያሉበት ክልል ነው።

በዚሁ መሠረት በምዕራብ ኦሮሚያ የህብረተሰቡን ባህልና ታሪክ የሚያንጸባርቁና የክልሉ ቅርስ አካል ሆነው የተመዘገቡና የቱሪስት መዳረሻ ከሆኑ ቅርሶች መካከል የጅማ አባጅፋር ቤተመንግሥት የጅማ መዚያም የደጃዝማች ኩምሳ ሞሮዳ ቤተመንግስትና የወለጋ መዚያም በተመለከተ አጭር ጽሑፍ ያቀረብንላችሁ ስለሆነ መልካም ንባብ ይሁንላችሁ።

1. ጅማ አባጅፋር ቤተመንግስት

የጅማ አባጅፋር ቤተመንግስት በምዕራብ ኦሮሚያ ጅማ ዞን ጅሬን ወረዳ ውስጥ ይገኛል። ጅማ በመካከለኛው የክርስቲያን ኢምፓየር ሥር ከመወደቋ በፊት በአምስት ጠንካራ መንግስታት ስትተዳደር መቆየቷን ታሪክ ይናገራል። አምስቱ የጊቤ መንግስታትም በኦሮሞ ንጉስ አባጅፋር ከ1853 እስከ 1925 የነበሩ ሲሆን በ18ኛው ክፍለ ዘመን መጨረሻ ቤተመንግስታቸውን ጅሬን በሚባል አካባቢ ገንብተዋል። ለዚህ ቤተመንግስት ግንባታም 400 ወርቅና 65000 ማርቲሬዛ እንደፈጀባቸው ይነገራል።

ይህ ቤተመንግስት ተገነባው ቅርጽ ወጥቶለት ከተዋበ እንጨት ሲሆን ዛሬም በርካታ ጎብኚዎች አድናቆታቸውን እየገለጹ ነው። በቤተመንግስቱ ቅጥር ግቢ ውስጥ አራት ትላልቅ ግንባታዎች የሚገኙ ሲሆን እነሱም የህዝብ መስጊድ(mosque) የንጉሱ መስጊድ የንጉሱ መኖሪያ ቤትና የአባጅቢር መኖሪያ ቤት ናቸው። ቤተመንግስቱ ረጅም ዕድሜ በማስቆጠሩ ንጉሱ ይጠቀሙባቸው የነበሩ በርካታ ተንቀሳቃሽ ቅርሶች እንደወደሙም ይነገራል።

ከላይ ለመግለጽ እንደተሞከረው ይህ ቤተመንግስት የተሰራው በአካባቢው ከሚገኘው እንጨት በመሆኑና ረጅም ዕድሜ በማስቆጠሩ በከፊል የመጥፋት አደጋ ደርሶበታል። ይህን ቅርስ ጠግኖ እንደነበረ ለመመለስ በዘርፉ ከፍተኛ ሙያና ልምድ የሚጠይቅ በመሆኑ በተለያዩ ጊዜያት ለመጠገን የተደረገው ሙከራ የተፈለገውን ያህል ውጤታማ ሳይሆን ቀርቷል። ከዚህም የተነሳ የአካባቢው ህብረተሰብና ጎብኚዎች ለቅርሱ ካለቸው ተቆርቋርነት የተነሳ ከፍተኛ ቅሬታ እያነሱ ይገኛሉ።

የኦሮሚያ ባህልና ቱሪዝም ቢሮና የቅርስ ጥናትና ጥበቃ ባለሥልጣን በጋራ በመሆን ቤተመንግስቱን በዘላቂነት ለማስጠገን የሚያስችሉ ጥናቶችን በዘርፉ ልምድ ባለው የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ እንዲጠና ተደርጎ በመጠናት ላይ ይገኛል ።

2.የደጃዝማች ኩምሳ ሞሮዳ ቤተመንግስት

የደጃዝማች ኩምሳ ሞሮዳ ቤተመንግስት በምሥራቅ ወለጋ ነቀምቴ ከተማ በስተሰሜን 1 ኪ.ሜ ወጣ ብሎ ይገኛል።

ይህ ቤተመንግስት የንጉስ ኩምሳ ሞሮዳ አባት ሞሮዳ በከሬ እንደሞቱ ለመኖሪያ ቤታቸውና ለመንግስታቸው ማዕከላዊ መቀመጫ ሆኖ እንዲያገለግል ታስቦ በ1881 መሠራቱን ከታሪክ መረዳት ይቻላል። በዚህም ቤተመንግስት ግቢ ውስጥ ከ10 በላይ የተለያዩ ቤቶች ይገኛሉ። ቤቶቹ በአካባቢ ከሚገኙ እንጨትና ድንጋይ ቅርጽ ወጥቶላቸው ውበት እንዲኖራቸው ተደርገው ከተዘጋጁ የግንባታ ቁሳቁሶች የተሰሩ ነው። እነዚህ የፈጠራ ሥራዎች በወቅቱ ህብረተሰቡ ያለውን ችሎታና ጥበብ የሚያንፀባርቁ ናቸው። በአጠቃላይ በቤተመንግስቱ ግቢ የሚገኙ ቤቶች/ግንባታዎች ለተለያዩ አገልግሎት ታስበው የተሰሩ ናቸው።

በቤቶቹ ሲሰጡ የነበሩ አገልግሎቶችም

1. ፍርድ ቤት

ይህ ፍርድ ቤት በዋናው በር ሲገባ በስተ ግራ በኩል ይገኛል። ከሰባቱ ቀናት ውስጥ ሁለት ቀናት ረቡዕና ዐርብ አቤቱታ የሚቀርብበትና በንጉሱና በለሌች ፍትህ አካላት ፍርድ የሚሰጥበት ቤት ነው።

2. የግብር ማቢያ/የግብዣ አደራሽ

ይህ አደራሽ ለባለሥልጣናትና በየደረጃው ላሉ ሹማምንቶቻቸው በየዓመቱ ግብር የሚያበሉበት/ግብዣ የሚያደርጉበት አደራሽ ነው።

3. ዕቃ ግምጃ ቤት

ይህ ግምጃ ቤት ንጉሱ ከተለያዩ አካላት በሽልማት የገኙዋቸውና እሳቸውም ለሹማምንቶቻቸው የሚሸልሟቸው ዕቃዎች የሚቀመጡበት ቤት ነው።

4. መኖሪያ ቤት

ይህ መኖሪያ ቤት ንጉስ ኩምሳ ሞሮዳ የሚኖሩበትና የተለየ ወበት ያለው ሆኖ የተገነባ ፎቅ ነው።

ከፎቁ ሥር ያሉ ክፍሎች ግራና ቀኝ ያሉት የተለያዩ አገልግሎቶች የሚሰጡ ሲሆን መካከሉ ለመኝታ ቤትና መመጋቢያ አገልግሎት ሲሰጥ የነበረና በተለያዩ አቅጣጫዎችም የደህንነት ሁኔታዎችን ለመቆጣጠር በሚያመች መልኩ የተገነባና ለንጉሱም እንዳ መዝናኛም የገለግላል።

5. የወንዶች እንግዳ ቤት

ይህ ቤት ከተለያዩ አካባቢ የሚመጡ ወንድ እንግዶች አቀባበል የሚደረግበትና የሚስተናገዱበት ቤት ነው። ይህ ቤት በጣም የተዋበ ከመሆኑም ሌላ 8 በሮች 8 መስኮቶች 8 ምስሶዎች ያለው መሆኑ የገዳ ሥርዓትን ለማስታወስ የተሰራ መሆኑ የበለጠ ተደናቂ ያደርገዋል።

6. የሴቶች ቤት

እነዚህ ሴቶች ሁለት ሆነው ጎን ለጎን የተገነቡ ሲሆን የንጉሱ ሁለት ሚስቶች መኖሪያ ሆኖ ከማገልገሉም ሌላ ለሴት እንግዶች አቀባበል የሚደረግበትና የሚስተናገዱበት ቤት ነው።

7. ገንዘብ ቤት

ይህ ቤት እንደ ዛሬዉ ዘመናዊ ባንኮች ገንዘብ የሚቀመጥበት ሲሆን ገንዘቡም ለሌብነት እንዳይጋለጥ መሬት ሥር የተሰራ ነዉ። ከዚህም በተጨማሪ ንጉሱ የሚሰበስቧቸዉ እንደ ወርቅና በተለያዩ መንገዶች የሚገኙ ገንዘቦች የሚጠበቁበት ቦታ ሆኖ ያገለግል ነበር።

ከነዚህ ዉጭ ያሉ ቀሪ ቤቶች ባህላዊና ዘመናዊ (የፈረንጅ) ምግቦች የሚዘጋጁባቸዉ ቤቶች ናቸዉ።

3.የክልሉ ሙዚየሞች አጠቃላይ ሁኔታ

አሮሚያ እንደ መሬቷ ስፋትና ህዝቧ ብዛት ሁሉ ከትዉልድ ወደ ትዉልድ ሲተላለፉ የመጡ የበርካታ ባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶች ባለቤት መሆኗን መገመት አያዳግትም። ህብረተሰቡ ኑሮዉንና አኗኗሩን ለማቃናት በርካታ ጥረቶችን ሲያደርግ የኖረህብረተሰብ ነዉ። ህብረተሰቡም ባደረጋቸዉ እንቅስቃሴዎች የራሱን ፍልስፍና በመጠቀም ባከናወናቸዉ ተግባራት የበርካታ ግኝቶች ባለቤት መሆን የቻለ ሲሆን እነዚህንም ግኝቶች ለትዉልድ ሲያስተላልፍ ቆይቷል።

ከግኝቶቹም መካከልየቤት ዉስጥ መጠቀሚያዎች፣በጦርነት ጊዜ የሚጠቀምባቸዉ መሣሪያዎች፣ የተለያዩ መዋቢያዎች፣ በእጅ የተሳሩ የተለያዩ ቅርፃቅርጾች፣ የሥነጥበብ ዉጤቶች፣የግብርና መሣሪያዎችና የመሳሰሉትን መጥቀስ ይቻላል።እነኚህ ግኝቶች ባስቆጠሩት ዕድሜ፣ባላቸዉ ልዩ ባህሪና የተሠሩበት ቁሳቁስና ጥበብ ተደናቂ ስለሚያደርጓቸዉ በአንድ ቦታ ተሰባስበዉ እንክብካቤ እንዲደረግላቸዉ እነዲተዋወቁና እንዲጎበኙ በማድረግ ለክልሉና ለህብረተሰቡ ተጨማሪ የገቢ ምንጭ በመሆን በማገልገል ላይ ይገኛሉ።

የህብረተሰቡ ግንዛቤ እያደገ በሄደ ቁጥር ባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶችን ለመንከባከብ ያለዉ ፍላጎት እየጨመረ የሚሄድ ነዉ።

የሚመለከታቸውም ሴክተሮች የህብረተሰቡን ባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶች አያያዝ ማዘመን ተጠብቀውና ተዋወቀው እንዲጎበኙና ከተወልድ ወደ ትወልድ እንዲተላለፉ ማድረግ ጊዜ የሚሰጠው ጉዳይ አይደለም፡፡

4. የጅማ ሙዚየም

ይህ ሙዚየም የተገነባው 1972 ዓ.ም ሲሆን አንድ ሙዚየም ሊያሟላ የሚገባውን መስፈርት አሟልቶ የተሰራ ባይሆንም በንጉሥ አባጅፋር ዘመን የተገነባ ሲሆን የአካባቢውን ህብረተሰብ ባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶች በወስጡ ተሰባስበውና ተደራጅተው እየተጎበኙ ነው፡፡ ሙዚየሙ የተለያዩ ክፍሎች ያሉት ሲሆን የመጀመሪያው ክፍል ውስጥ ንጉሥ አባጅፋር የሚጠቀሙባቸው ከእንጨት የተሰሩ ቅርሶች ያሉበት ነው፡፡ ለምሳሌ ንጉሥ አባጅፋር ከእንጨት የተሰራ አልጋ፣ክብ ቅርጽ ያለቸው መቀመጫዎች፣ ልዩ ልዩ ከእንጨት የተሰሩ ቁሳቁሶች፣ የፍትህ ሚዛን፣ የክብር እንግዳ መቀመጫና የመሳሰሉት ይገኙበታል፡፡

በሁለተኛው ክፍል ውስጥ ደግሞ የጅማ ኦሮሞ ባህላዊ አልባሳት፣ ባህላዊ የጦር መሣሪያዎች (ጎራዴ ጦርና ጋሻ) የመሳሰሉትን ይይዛል፡፡

በሶስተኛው ክፍል ውስጥ ከብረት የተሰሩ ቁሳቁሶች፣ ለንጉሱ ከወጭ የተላኩ የክብር ስጦታዎች፣ ከቆዳ የተሰሩ ቁሳቁሶች፣ የሙዚቃ መሣሪያዎች፣ ከቅል ተሰርተው ለተለያዩ አገልግሎቶች የሚወሉ ቁሳቁሶች ጥንታዊ ፅሁፎች ይገኛሉ፡፡ ከዚህም በተጨማሪ የዱር እንስሳትና እንደ ዝሆን ጥርስና የእንስሳት ቅዳ የመሳሰሉት ይገኛሉ፡፡

በአጠቃላይ የጅማ ሙዚየም የተለያዩ ብሔር ብሔረሰቦችን ቅርሶች በተለይም የከፋ ማህበረሰብ ቅረሶችን የያዘ ሲሆን በርካታ ቅርሶች በማካተት የሚታወቅ ሙዚየም ነው፡፡

ይህ እንዳለ ሆኖ በሙዚየሙ ዙሪያ ሚታዩ ውስጣዊና ውጭያዊ ችግሮችን ለማቃለል የኦሮሚያ ባህልና ቱሪዝም ቢሮ ቅርሶችን በተሸለ ሁኔታ ለማደራጀት በጀት በመመደብ ሙዚየሙን የማደስ ሥራ ሾዉ ኬዝ (show case) የማስገባትና የወስጥ መብራት መስመር መዘርጋትና ለሙዚየሙ ምቹ የሆነ መብረት ማስገባት

ቅርሶች በዝናብ እንዳይጎዱ የጣሪያ ቆርቆሮ ሙሉ ለሙሉ የመቀየር ሥራዎች ተከናውነዋል።

5.የወለጋ ሙዚየም

የወለጋ ሙዚየም በምሥራቅ ወለጋ ዞን ነቀምት ከተማ የሚገኝ ሲሆን ከአዲስ አበባ በ 327 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ይገኛል።ይህ ሙዚየም በ1987 ዓ.ም የተመሰረተ ሲሆን በባህላዊና ታሪካዊ ቅርሶች ክምችት የሚታወቅ ነው።ሙዚየሙ ሶስት ትላልቅ ክፍሎች ያሉት ሲሆን የተለያዩ ባህላዊ ቅርሶች የሚገኙበት የተለያዩ ኢግዝብሽኖች የሚታዩበት ክፍል አለው። የባህላዊ ቅርሶች ኢግዝቢሽን ክፍል በጣም የተዋበና የኦሮሞና የቤንሻንጉል ብሔር ብሔረሰብ ቅርሳ ቅርሶች የሚገኙበት ነው። እነዚህም ቅርሳ ቅርሶች ከቆዳና ከጭቃ የተሰሩ ናቸው። ይህ ክፍል ከተጠቀሱት በተጨማሪ የግብርና መሳሪያዎች እንደ ጨሌ ያሉ የአንገት ጌጠጌጦች ከጥጥ የተሰሩ ባህላዊ ልብሶች እንደ ዝሆን ጥርሶች ያሉ የትላልቅ እንስሳት ቅሪተ አካሎች በዞኑ የሚገኙ የተወሰኑ ማዕድናት ይገኛሉ።

ሌላው ክፍል የታሪክ ቅርሶች የተደራጁበት ነው። በዚህ ክፍል ውስጥም ረጅም ዕድሜ ያስቆጠሩ እንደ ጦርና ጋሻ ያሉ የጦር መሳሪያዎች አሉበት። ይህ ሙዚየም በተለያዩ ምክንያቶች ተጎድቶ የነበረ ሲሆን የኦሮሚያ ባህልና ተሪዝም ቢሮ ሙዚየሙን ከመፍረስ ለማዳን በጀት በመመደብ ጥገና እንዲደረግለትና ሳቢ የተራሽት መዳረሻ በመሆን ገቢ እንዲያመነጭ በርካታ ሥራዎች ተሰርተዋል።

3.የድራ ሼክ ሁሴን መካነ ቅርስ

Maqaa Hambaa..... Dirree Sheek Huseen
 Hambicha kan hojjate.....Sheek Huseen
 Bara hojjatame.....Jaarraa 12ffaa keessaa
 Waan irraa hojjatame... dhagaa, muka, nooraa
 Hammamtaa isaa.....(dheerina,bal'ina)
 GPS.....
 Lakk. Addaa/koodii.....ET-OR-GW-I-001

የድራ ሼክ ሁሴን መካነ ቅርስ ከክልሉ ዋና ዋና ቅርሶች አንዱና ካሉት የቱሪስት መዳረሻዎች ውስጥም ዋነኛው ነው።

መካነ ቅርሱ በባሌ ዞን ጎሎልቻ ወረዳ ድራ ቀበሌ ውስጥ ይገኛል።መካነ ቅርሱ ከአዲስ አበባ በ610 ኪ.ሜ ከዞኑ ዋና ከተማ ሮቤ 180 ኪ.ሜ እና ከወረዳው ዋና ከተማ ጃራ 64 ኪ.ሜ. ርቀት ላይ ይገኛል።

ይህ መካነ ቅርስ ረጅም ዕድሜ ማስቆጠሩ፤ የህንጻዎቹ ብዛትና የኪነ ህንፃ ጥበቡ (architectural design) ትልቅ ቦታ እንዲኖረው አድርጎታል።

በመካነ ቅርሱ ግቢ የሚገኙ ህንፃዎች በቁጥር 10 ሲሆኑ ከ900 ዓመት በላይ ዕድሜ ያስቆጠሩና የእስልምና እምነት ት/ቤት፤ ፤መስጊድ፤ ቤተመፃህፍትና የእንግዶች ማረፊያን ያጠቃልላል።ከነዚህ ህንፃዎች መካከል ለብቻው የተከለለ ስፋቱ እስከ 10,000 ካ.ሜ የሚሸፍን ህንፃ ይገኝበታል።

የድሬ ሼህ ሁሴን መካነ ቅርስ 12 ዋና ዋና በሮች ያሉት ሲሆን ከነዚህም መካከል ትልቁ በር (የስኬት በር) ተብሎ የሚጠራው ርዝመቱ 3 ሜትር ስፋቱ 2.15 የሆነ በር ነው። ከዚህም በተጨማሪ በተለያዩ ጊዜያት በተለያዩ ሰዎች የተገነቡ 11 መስጊዶችም ያሉት ሲሆን ከነዚህም መስጊዶች ውስጥ ትልቁ የዙቅቱም መስጊድ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በሼህ ኑር ሁሴን እንደተገነባ ይነገራል።ይህ መስጊድም ርዝመቱ 27.75 ሜትር እና ስፋቱ ደግሞ 22.35 ሜትር ነው።

የመካነ ቅርሱ ቦታ የተሰየመው የእስልምና ሃይማኖት በማስተማር ትልቅ ስራ እንደሰሩ በሚነገርላቸው ሼህ ኑር ሁሴን መልካ ወይም ኢብራሂም ስም መሆኑ ይነገራል።

በአፈ ቃል ከትውልድ ወደ ትውልድ ሲተላለፍ የመጣው ታሪክ እንደሚያመለክተው ሼህ ሁሴን የተወለዱት በ10ኛው ክፍለ ዘመን አሁን አናጂና (Anaajina) ተብሎ በሚጠራው ቦታ እንደሆነ ይነገራል።በሌላ በኩል የአካባቢው ሽማግሌዎች እንደሚናገሩትበ942 ዓ.ም. ከአባታቸው መልካ (ሼህ ኢብራሂም) እና ከእናታቸው ወ/ሮ ሽምሲያ የተወለዱና ለ250 ዓመት እንደኖሩ የሚነገርላቸው ሼህ ሁሴን 50 ዓመት አርሲ ውስጥ ሰኪና በሚባል በታና 130 ዓመት በተለያዩ የዓለም ክፍሎች እየተዘዋወሩ እንደኖሩና 70 ዓመት ደግሞ በዚሁ በድሬ ሼክ ሁሴን እንደኖሩ ይነገራል። በአጠቃላይ መካነ ቅርሱ ልዩ የቱሪስት መዳረሻ የሚያደርጉት የህንጻዎቹ ብቻ ሳይሆኑ ወቅታቸውን ጠብቀው የሚከወኑ የማይዳሰሱ ባህላዊ ቅርስ አካል የሆኑ ሀደራና ባሮና የመሳሰሉት ከንዋኔዎች ዋናዎቹ ናቸው ። በእስልምና እምነት ዘመን አቆጣጠር (ህጅራ) በዓመት ሁለት ጊዜ ሁለት ትላልቅ ክዋኔዎች ይከናወናሉ። እነዚህም የሙዳ ሥርዓት(የሐጅ ወር) አረፋና ዘሀራ ሲሆኑ በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ የእምነቱ ተከታዮችና ሌሎች የህብረተሰብ ክፍሎች ከተለያዩ የሀገሪቱ አካባቢዎች በተገኙበት በታላቅ ድምቀት ይከበራል።

ከነዚህም እሴቶቹ በመነሳት መካነ ቅርሱን በዓለም ቅርስነት ለማስመዝገብ በተደረጉ ጥረቶች ዩኔስኮ የሚጠይቀውን መስፈርት አሟልቶ በ2009 በጊዜያዊ መዝገብ (tentative list) ውስጥ እንዲመዘገብ የተደረገ ሲሆን በአሁኑ ወቅትም ቀሪ ስራዎችን አጠናቆ ለማስመዝገብ ርብርብ በመደረግ ላይ ይገኛል።

ስለ መልካ ቁንጡሬ አጭር ግጥም

መልካ ቁንጡሬ የቅድመ ታሪክ ምድር

የጥንት ባህል መዘክር

እናንተ የሕልድዋን ሰዎች!

እናንተ የአሹልያን ሰዎች!

እንዴት ነበር ኑሮዉ

መልካ ምን ትመስል ነበር በጊዜዉ

ጫካ ብርዳም ወይስ ሞቃት

እንደ አሁኑ ወይስ ሌላ ናት

እናንተ የጥንቶቹ እስቲ ልጠይቃችሁ

በድንጋይ ገላችሁ

በድንጋይ አርዳችሁ

በድንጋይ በልታችሁ ሥጋ የበላችሁ መቅኒ የጠጣችሁ

ምንድን ነበር ታስምራችሁ

እዉቀት ወይስ ብረት ያጠራችሁ/ያጣችሁ

አ.አ.አ. የለም የለም

አሁን ገበኝ

በደንብ ተረዳሁኝ

እዉቀቱም ምጡቅ ነዉ በጊዜ ሲመዘን

የማዕዘን ድንጋይ ነዉ ላለንበት ዘመን

ምስጋና ይግባችሁ

ላበረከታችሁ

እኛም በጊዜያችን እኛም በተራችን

እስኪረከብን ድረስ አዲሱ ትዉልዳችን

እየሰራን ነዉ እንደየአቅማችን

Facts about Dirree Sh/Hussien of Ethiopia and Tumbuktu of Mali

Dirre Sheikh Hussein Religious, Cultural and Historical Site	Timbuktu, an ancient city
Country; Ethiopia (Africa)	Country; Mali (Africa)
Registered in a tentative list of WH since 2011	Inscribed in UNESCO 1988
Criteria for nomination (ii), (iii),(iv),(vi)	Criteria fulfilled and registered II, IV,V
Coordinates: 7° 80'00" North 41°00'00" East	Coordinates: <u>16°46'33"N 3°00'34"W</u> <u>16°46'33"N 3°00'34"W</u>
Elevation: It lies 1500 meters above sea level in the semi-arid valley of the Wabe Shebele River, midway between the peaks and the plains, along the eastern foothills of the spectacular Bale Mountain ranges	Elevation: 261 m (856 ft)
Population: 10,000 according to 2018 Census	Population: 54,453 according to 2009 Census
permanent settlement early in the 10 th century	permanent settlement early in the 12 th century
is located on the Western edge of the Wabe River 10km	is located on the southern edge of the Sahara 15 km (9 mi) north of the main channel of the River Niger.
Climate Dirre Sheikh Hussein is located in low land of desert area where there is a shortage of water supply for the public at large. The area is very much known for its long dry season, which lasts for about 8 to 10 months.	Climate: Timbuktu features a hot desert climate according to the Köppen Climate Classification. The weather is hot and dry throughout much of the year. Average daily maximum temperatures in the hottest months of the year – April, May and June – exceed 40 °C (104 °F). Lowest temperatures occur during the Northern hemisphere winter – December, January and February. However, average maximum temperatures do not drop below 30 °C (86 °F).

Description: Dirre Sheikh Hussein is a site of magnificent groups of buildings, monumental tombs and courts representing early medieval period of Islamic architecture and buildings of significant engineering qualities. Within the compounds and courts of Dirre Sheik Hussein, there are huge and magnificent mosques, shrines, residential buildings, artificial water ponds and other cultural spaces of Islamic religious processions and diverse ritual practices. • It was a centre of Islamic learning since 10th century, under Shekh Nur Hussien Ibn Malka/Ibrahim who was a pioneer to first find this holy place of Islamic site as religious out post and later developed it into important center of Islamic teaching for the area and place of religious pilgrimage • Lecturing was presented through a range of informal institutions called <u>madrasahs</u> wich is facilitated about 6666 students.	Description: Timbuktu was a holy place were vital to early Islamization in Africa. Mosques show a cultural and scholarly Golden Age during the Songhay Empire. The construction of the mosques, still mostly original, shows the use of traditional building techniques. In medieval times, Timbuktu was a regional trade centre, where caravans met to exchange salt from the Sahara Desert for gold, ivory, and slaves from the Sahel, which could be reached via the nearby Niger River. • It was a world centre of Islamic learning from the 13th to the 17th century, especially under the Mali Empire and Askia Mohammad I's rule. • Lecturing was presented through a range of informal institutions called <u>madrasahs</u> wich is facilitated about 25,000 students:
Economy: the local community in the sanctuary of Dirre Sheikh Hussein has its own source of revenue. The occupational structure of Dirre Sheikh Hussein resident population is heavily skewed towards trade, animal husbandry, agricultural and tourist service. There is very little farming production in Dirre Sheikh Hussein sanctuary due to uncomfortable weather condition and infertile of its soil. There are also service delivery sectors those which providing shelter, food and water to the pilgrims and tourists who come to visit the sanctuary.	Economy: Timbuktu was a regional trade centre in medieval times, where caravans met to exchange salt from the Sahara Desert for gold, ivory, and slaves from the Sahel, which could be reached via the nearby Niger River.
Accommodation: there are only traditional building which known as <i>Dagalee</i> (traditional guest house)	Accommodation: In1980s for the small number of tourists was provided by two small hotels: Hotel Bouctou and Hotel Azalaï. Over the following decades the tourist numbers increased so that by 2006 there were seven small hotels and guest houses
Manuscripts and libraries: Different religious books/Qur'ans were collected and some of them are in the hands of individuals.: "Rabi-al-Qulubu"	Manuscripts and libraries: Hundreds of thousands of manuscripts were collected in Timbuktu over the course of centuries: some were written in the town itself, others – including exclusive copies of the <u>Qur'an</u> for wealthy families – imported through the lively booktrade. Hidden in cellars or buried, hid between the mosque's mud walls and safeguarded by their patrons, many of these manuscripts survived the city's decline. They now form the collection of several libraries in Timbuktu, holding up to 700,000 manuscripts: In late January 2013 it was reported that rebel forces destroyed many of the manuscripts before leaving the city. However, there was no malicious destruction of any library or collection as most of the manuscripts were safely hidden away One librarian in particular, Abdel Kader Haidara, organized to have 350,000 medieval manuscripts smuggled out of Timbuktu for safekeeping
Language: The widely spoken language in the area is the Oromo language (<i>Afan Oromo</i>), which is an Afro Asiatic language super family. It is the most widely spoken tongue in the family's Cushitic branch, and the most widely spoken language in Ethiopia.	Language; Although French is Mali's official language, today the large majority of Timbuktu's inhabitants speaks Koyra Chiini, a Songhay language that also functions as the lingua franca.

Oromia Culture and Tourism Bureau

Tel-+251 115 54 17 02/01/03/04

fax-+251 115 54 94 64

Web-www.oromiatourism.gov.et

August,2018

Finfinnee/ Ethiopia